

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΕΣ

Περιοδικό του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ ■ τεύχος 22 - περίοδος Β ■ Ιούλιος/Αύγουστος 2000

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ
ΔΙΠΛΩΜΑΤΟΥΧΩΝ ΑΝΩΤΑΤΩΝ ΣΧΟΛΩΝ
ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑΣ ΕΝΩΣΗΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ
Βρυσακίου 15 & Κλάδου, 105 65 Αθήνα
τηλ.: 3215 146/fax: 3215 147
e-mail: sadas-pea@tee.gr

'ARCHITEKTONES'
JOURNAL OF THE ASSOCIATION OF GREEK ARCHITECTS
Issue 22, Cycle B, July/August 2000
Vrysakiou 15 & Kladou, 105 65 Athens
tel.: 3215 146/fax: 3215 147

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ
Πρόεδρος: Παναγιώτης Γεωργακόπουλος
Αντιπρόεδρος: Αλέξανδρος Βράκας
Γεν. Γραμματέας: Θανάσης Παππάς
Ταμίας: Γιώργος Χαραλαμπίδης
Ειδ. Γραμματέας: Γιώργος Σημαιοφορίδης
Μέλη: Δημήτρης Αναστασιάδης
Κορίνα Δαγκλή
Παναγιώτης Δεσποτόπουλος
Δημήτρης Μαραβέας
Πετρίνα Μεδίτακου
Κώστας Μπαρδάκης
Γιώργος Παπαπαύλου
Νίκος Σιαπκίδης
Σήφης Φανουράκης
Πετρούλα Φατούρου

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ-ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟ ΝΟΜΟ
Παναγιώτης Γεωργακόπουλος

Τα ενυπόγραφα άρθρα εκφράζουν
τις απόψεις των συντακτών τους.
Οι επίσημες θέσεις του ΣΑΔΑΣ και των άλλων
Συλλόγων Αρχιτεκτόνων δημοσιεύονται στη στήλη
Δραστηριότητες του συλλόγου.

Τιμή τεύχους Δρχ. 1

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

«Σημείωμα της σύνταξης» (σελ. 18)

DOSSIER

Αρχιτεκτονικές Εκθέσεις 1999-2000

Π. Μ. Μυλωνάς, «Η νεοκλασική Αθήνα του Παύλου Μυλωνά - Σχέδια αποτυπώσεων 1941-1955» (σελ. 20)

Γ. Αισωπος, Γ. Σημαιοφορίδης, «Τοπιά εκμοντερνισμού - Ελληνική Αρχιτεκτονική '60 και '90» (σελ. 26)

«4η Έκθεση Αρχιτεκτονικού Έργου Βόρειας Ελλάδας» (σελ. 32)

Σ. Κονταράτος, W. Wang, «Αρχιτεκτονική του 20ού αιώνα» (σελ. 38)

«3η Πανελλήνια Έκθεση Αρχιτεκτονικού Έργου του ΣΑΝΑ» (σελ. 44)

Η. Ζέγγελης, «7η Διεθνής Έκθεση Αρχιτεκτονικής Μπεννάλες Βενετίας 2000» (σελ. 64)

ΕΙΔΗΣΕΙΣ-ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ (σελ. 70)

Μ. Τζεκάκης, «Το κτίριο της Βιβλιοθήκης του Πανεπιστημίου Κρήτης στο Ρέθυμνο - Η άλλη πλευρά τή μα προσπάθεια δημόσιου διαλόγου ενός βιβλιοθηκάριου με τους αρχιτέκτονες της βιβλιοθήκης του»

«Αποτελέσματα αρχιτεκτονικού διαγωνισμού προσχεδίων ανέγερσης Δημαρχιακού Μεγάρου Λιβαδειάς»

Νέο Κίνημα Αριτεκτόνων «Έναρξη διαδικασίας διοργάνωσης συνέδριου με θέμα: Αρχιτεκτονική, Πολεοδομία και Επιστημονικός σοσιαλισμός»

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ (σελ. 74)

ΕΚΔΟΤΗΣ
Σωτήρης Δημακόπουλος
ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΕΚΔΟΣΗΣ-ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ
ΕΚΔΟΤΙΚΗ-ΔΙΑΦΗΜΙΣΤΙΚΗ ΕΠΕ

Αθήνα: Βουλιαγμένης 49, 116 36 Αθήνα
τηλ.: 9235 487-9/fax: 9222 743

Θεσ/κη: Βασ. Όλγας 181
ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ

Όλγα Ερμανουηλίδηου
ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Γιώργος Καλομηνιδης
ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΩΝ
Κυριάκος Κοσμάς
ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ

Αθήνα: Λάμπης Δορλής, Βάνα Διαμαντοπούλου
Αρετί Κατή, Τάσος Σπανούδης, Ντίνος Δογορίτης
Θεσ/κη: Τέτα Μάη, Μαρία Θεοχαροπούλου

ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ
Νίκη Λανιηλίδου
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ

Γιώργος Βρεττάκος
DTP SERVICE

Extension, Γ. ΒΑΡΑΛΚΗΣ & ΣΙΑ ΟΕ
Φίλωνος 64 Δάφνη, τηλ.: 9735 563

ΕΚΤΥΠΩΣΗ-ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ
Περαντίνος-Κανάκης ΟΕ

Φίλωνος 64 Χαρανή, τηλ.: 9716 847
ΑΠΟΣΤΟΛΗ: Ευάγγελος Μοσχόφης

Στο εξώφυλλο: 7η Διεθνής Έκθεση Αρχιτεκτονικής Μπεννάλες Βενετίας 2000

Σ' αυτήν τη σελίδα: 4η Έκθεση Αρχιτεκτονικού Έργου Βόρειας Ελλάδας

Επιθυμία του Συλλόγου είναι, να αξιοποιήσει τις απόψεις όλων των συναδέλφων μέσα από τις σελίδες του περιοδικού. Είναι δυνατόν, όλες οι συνεργασίες που θα αποστέλλονται στο περιοδικό, είτε υπό μορφή παρουσιάσεων έργων, θέσεων και επιστολών να καταχωρύνται στις σελίδες του.

ΤΑ ΑΡΘΡΑ ΠΟΥ ΘΑ ΑΠΟΣΤΕΛΛΟΝΤΑΙ ΣΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ, ΠΡΕΠΕΙ ΩΠΩΣΔΗΠΟΤΕ ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΣΕ ΔΙΣΚΕΤΑ ΚΑΙ ΝΑ ΣΥΝΟΔΕΥΟΝΤΑΙ ΜΕ PRINT-OUT ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ ΚΑΙ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

Θα είναι πολύ χρήσιμο για όλους το περιοδικό να ΔΙΑΒΑΖΕΤΑΙ και να ασκείται κριτική για το περιεχόμενο και την εμφάνισή του από όλους τους συναδέλφους.

Το περιοδικό διευθύνεται από
Συντακτική Επιτροπή

ΜΙΑ ΠΛΑΤΦΟΡΜΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ

Αναμφισβήτητα, η πληθώρα των εκθέσεων αρχιτεκτονικής που διοργανώθηκαν στην τελευταία διετία –εντός και εκτός Ελλάδας– δεν μπορεί να περάσει απαραήρητη. Όχι μόνο γιατί μέσα από αυτές προβάλλεται ένας μεγάλος αριθμός συναδέλφων και έργων, αλλά γιατί η καθεμιά, με τον τρόπο της, αγγίζει ζητήματα ιστορικής ερμηνείας της σύγχρονης αρχιτεκτονικής στην Ελλάδα, κριτικής αξιολόγησης –άρα επιλογής– αρχιτεκτόνων και έργων, διεθνούς πολιτισμικής προβολής. Τα ζητήματα αυτά αποτελούν κομβικά σημεία κριτικής αυτοσυνειδήσιας μιας κοινότητας, η οποία παρόλες τις εκθέσεις, δεν μπορεί να καυχηθεί ότι συμμετέχει αποφασιστικά στο γίγνεσθαι των ελληνικών πόλεων απεναντίας, σήμερα, όσο ποτέ άλλοτε, μοιάζει να βρίσκεται αποκλεισμένη, καθότι κανείς, ή σχεδόν κανείς, δεν υπολογίζει την αρχιτεκτονική.

Τα ζητήματα αυτά δεν μπορούν ν' αφήσουν αδιάφορο το νέο Δ.Σ. του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ, που διατύπωσε μέσα στις προγραμματικές σχέδιο Προγραμματισμού Δράσης της ΠΕΑ για τη διετία 2000-2002, έθεσε σε προτεραιότητα α) θέματα οργανωτικής δομής και λειτουργίας του κλάδου, β) τα μεγάλα προβλήματα του κλάδου, γ) την πολιτιστική αναβάθμιση και τις παρεμβάσεις για την αρχιτεκτονική, και δ) την προβολή της αρχιτεκτονικής δημιουργίας και την επικοινωνιακή πολιτική.

Ο Σύλλογος μπορεί να αποτελέσει το πιο πρόσφορο βήμα για την ανάπτυξη μιας συζήτησης γύρω από τα άμεσα και κρίσιμα συνδικαλιστικά αλλά και πολιτισμικά θέματα του κλάδου, με στόχο να συμβάλλει, όσο αποφασιστικά γίνεται, στη θέσπιση μιας εθνικής πολιτικής για την αρχιτεκτονική. Είναι πεποιθησή του ότι η αναβάθμιση, που τόσο έχει ανάγκη, θα χρειαστεί να περάσει και από την ανάπτυξη αυτής της πλατφόρμας ενημέρωσης, συζήτησης, και κριτικής· το περιοδικό είναι ένα εργαλείο πρώτης τάξης σ' αυτή την κατεύθυνση.

Στις σελίδες που ακολουθούν παρουσιάζονται οι εκθέσεις που οργανώθηκαν στην τελευταία διετία αυτού του αιώνα, και που εκτιμούμε ότι αποτελούν μια σημαντική παρακαταθήκη για το μέλλον. Οι εκθέσεις συλλογικού χαρακτήρα, οργανωμένες από δημόσιους φορείς (ΥΠ.ΠΟ, Γραφείο Τύπου Ελληνικής Πρεσβείας στη Χάγη), κλαδικούς φορείς (Σύλλογος Αρχιτεκτόνων Θεσσαλονίκης, Σύλλογος Αρχιτεκτόνων Ανατολικής Αχαΐας), και ιδιωτικούς φορείς (Ελληνικό Ινστιτούτο Αρχιτεκτονικής). Από τους αντίστοιχους επιμελητές ζητήθηκε να προυσιαστεί η φιλοσοφία, το σκεπτικό της κάθε έκθεσης και να εικονογραφηθεί με ορισμένα –ενδεικτικά βεβαίως, λόγω έλλειψης χώρου– έργα. Θεωρήσαμε υποχρέωσή μας να ξεκινήσουμε αποτίοντας ένα φόρο τιμής στο συνάδελφο Παύλο Μυλωνά και στην Έκθεση των σχεδίων της νεοκλασικής Αθήνας, που οργανώθηκε από το Μουσείο Μπενάκη.

Στόχος του Δ.Σ. είναι να ακολουθήσει, παράλληλα με το μικρό αυτό αφιέρωμα και μια ειδική εκδήλωση του Συλλόγου, στην οποία οι επιμελητές των εκθέσεων θα έχουν την ευκαιρία και τη δυνατότητα να παρουσιάσουν και να συζητήσουν τις απόψεις και τις εκτιμήσεις τους σ' ένα ευρύτερο κοινό.

Αρχιτεκτονικές Εκθέσεις 1999-2000

Φωτογραφίες από τους χώρους των εκθέσεων

φωτ. 1: Η νεοκλασική Αθήνα του Παύλου Μυλωνά

φωτ. 2: Τοπία εκμοντερνισμού - Ελληνική αρχιτεκτονική '60 και '90

φωτ. 3: Άπ. Έκθεση Αρχιτεκτονικού Έργου Βόρειας Ελλάδας

φωτ. 4: Αρχιτεκτονική του 20ου αιώνα

φωτ. 5: 3η Πανελλήνια Έκθεση Αρχιτεκτονικού Έργου του ΣΑΝΑ

φωτ. 6: 7η Διεθνής Έκθεση Αρχιτεκτονικής Μπιεννάλε Βενετίας 2000

d o s s i e r

Η νεοκλασική Αθήνα του Παύλου Μυλωνά

του Παύλου Μ. Μυλωνά, αρχιτέκτονα

Επιστημονική επιμέλεια
Μ. Αδάμη-Καρδαμίτη
Σχεδιασμός έκθεσης
Ν. Μπούρα, Λ. Παπατάς

Αθήνα, Μουσείο Μπενάκη
30/5-24/7/2000

Αποτυπώσεις Αθηναϊκών Νεοκλασικών Κτηρίων (1941-1955)

Αφιερώνεται στη μνήμη
της Βαλής Δημητρίου Ζάννου

Η ιστορία, ίσως, άρχισε στις 19 Ιουνίου του 1936. Την ημέρα εκείνη, συγχρόνως με την ανατολή, επρόκειτο να σημειωθεί μια από τις πιο πλήρεις εκλεψίεις ηλίου που ήταν μάλιστα ορατή στην οική φάση της από την Αττική. Ο αδελφός μου Κώστας και εγώ είμαστε τότε σπουδαστές του Πολυτεχνείου, και μάλιστα από τους πολύ επιμελείς. Και την ημέρα εκείνη συνέπιπταν οι μεγάλες γραπτές εξετάσεις του Ιουνίου, δηλαδή οι πιο αυστηρές και σημαντικές της χρονιάς.

Υπολογίζοντας ότι προφταίναμε και το ουράνιο φαινόμενο να παρακολουθήσωμε και τις εξετάσεις να προλάβουμε τολμήσαμε να ξεκινήσουμε χαράματα πεζή, για την κορυφή του Λυκαβηττού. Εκεί είχαν προσέλθει εκατοντάδες περιέργοι που ως το τέλος του φαινομένου είχαν ασφαλώς διπλασιασθεί. Αντιληφθήκαμε ότι από τους σπουδαστές που κατά προσέγγιση γνωρίζαμε, μόνον εμείς οι δύο είχαμε τολμήσει την εκστρατεία πριν από τις εξετάσεις!

Η ίδια ατολμία ήταν, για να μην πούμε αδιαφορία, χαρακτήριζε και ολόκληρο το διδακτικό προσωπικό του Πολυτεχνείου. Προς μεγάλη μας κατάπληξη αναγνωρίσαμε, μέσα στο πλήθος, μόνον τον Άγγελο Καλογερά, επιμελητή του Νικολάου Κιτσίκη, στην Στατική, και τον Παναγιώτη Μιχελή, επιμελητή του Εμμανουήλ Κριεζή, του επονομαζόμενου Μπατικού!

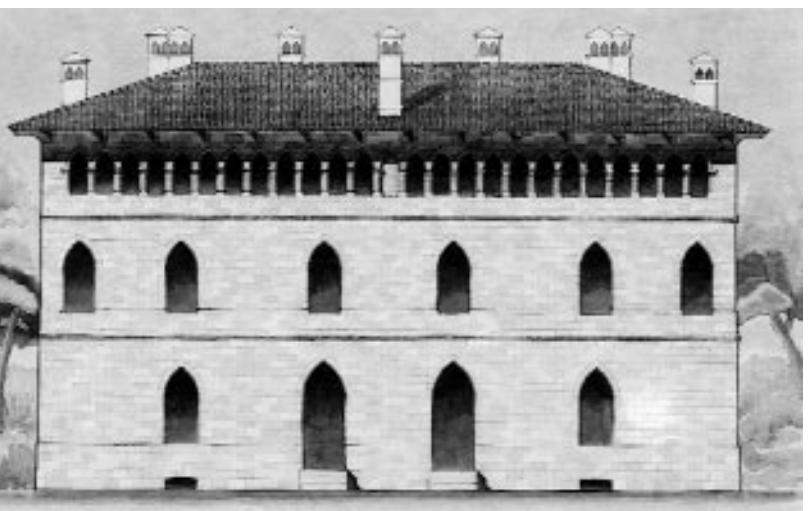
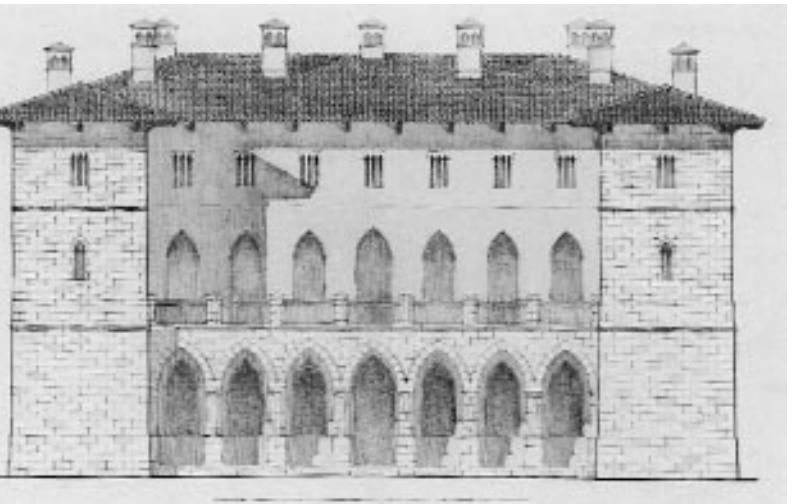
Δεδομένου του ψυχολογικώς υπερφορτισμένου ουράνιου γεγονότος αλλά και του ανοιχτόκαρδου χαρακτήρα του Καλογερά, κυρίως, αλλά και του νέου τότε Μιχελή, ήταν φυσικό η «τετράδα του Πολυτεχνείου» δηλαδή οι δύο επιμελητές και οι δύο σπουδαστές να κάνουν παρέα για το υπόλοιπο της εκδρομικο-πνευματικής εκείνης «επιβράχιας» μυσταγωγίας!

Το ουσιώδες αυτής της αναπάντεχης επικοινωνίας και συνάντηση αυτή με τον Μιχελή εξελίχθηκε σε μια φιλία και συνεργασία διά βίου. (Βλ. Έκδοση Ελληνικής Εταιρείας Αισθητικής, 1973: *Μια συνοπτική αναδρομή στο θεωρητικό έργο του Παναγιώτη Μιχελή*, όπου δίδονται λεπτομέρειες).

Μετά τον ίσως, φαινομενικώς, άσχετο αυτόν πρόλογο, ας αφηγηθούμε ότι, κατηφορίζοντας, είχαμε την τύχη να παρακολουθήσουμε μιά περιπατητική διάλεξη του Μιχελή, για την αισθητική αρχιτεκτονική των τότε Αθηνών. Μας περιέγραφε συνοπτικώς τα ελάχιστα ταπεινά σπιτάκια που υπήρχαν τότε στους πρόποδες του λόφου (Βλ. Στην Έκθεση το λαϊκό νεοκλασικό στην οδό Δεινοκράτους, αρ. 25). Μετά, λίγο πιο κάτω, στις οδούς Σόλωνος και Ακαδημίας, μας είπε πολλά και ενδιαφέροντα για τα τότε εκεί ιστάμενα νεοκλασικά κτήρια.

Η ευκαιρία της πολύωρης φιλικής επαφής με τον πνευματικώτατο Μιχελή και η αισθητική ανάλυση ταπεινών κτισμάτων σε σύγκριση με τους Παρθενώνες και τις Αγια-Σοφιές που διδασκόμαστε στο Πολυτεχνείο, άνοιξε στον συνομιλητή του έναν καινούργιο ορίζοντα ενδιαφέροντος.

Στο σημείο αυτό, θα ήθελα να θυμηθώ με ευγνωμοσύνη, την Μητέρα μας Έλλη Κωνσταντίνου Ζάννου, ζωγράφο και αγαπητή μαθήτρια του Νικηφόρου Λύτρα και τον Πατέρα μας Μιλιάδη Κυριάκου Μυλωνά πολιτικό μηχανικό και αρχιτέκτονα απόφοιτο του Πολυτεχνείου του 1905, τότε που εδιδάσκοντο όλα τα μαθήματα των αρχιτεκτόνων και οι σπουδαστές εξασκούνταν στο αρχιτεκτονικό σχέδιο, υπό τον καθηγητή της Ρυθμολογίας και εξαίρετο σχεδιαστή και ακουαρελίστα, Ιωάννη Κολλινιάτη. Ο Πατέρας μας είχε την πρόνοια να διδάξει στον γιο του, ακόμα από την περίοδο του γυμνασίου, αρχιτεκτονικό σχέδιο, παραστατική και προσωπική, ακουαρέλα και lavis. Και, βεβαίως, μαζί με το σχέδιο εγίνοντο και χρησιμότατες συζητήσεις αρχιτεκτονικής, κατ' ουσίαν συζητήσεις ρυθμολογίας. Επί πλέον στο πατρικό μας σπίτι, υπήρχαν ζωντανά πρότυπα πολύ ωραίων πινάκων ζωγραφικής της Μητέρας μας και εντυπωσιακών αρχιτεκτονικών σχεδιάσεων του Πατέρα μας για εκκλησίες και βίλλες, νεοκλασικές και εκλεκτικιστικές. Σχέδια με γραμμοσύρτες, με ακουαρέλα, με λεπτοφυείς φωτοσκιάσεις.

Βιβλιοθήκη της Πρυτανείας! Η Σχολή Αρχιτεκτόνων δεν διέθετε βιβλιοθήκη, η δε Γενική Βιβλιοθήκη πολύ απέχει από του να είναι ενημερωμένη. Η μόνη σωτηρία ήταν η από τότε πλούσια και φιλόξενη προσωπική βιβλιοθήκη του Μιχελή, που σήμερα εξακολουθεί να ζει, να βασιλεύει και να προσφέρει ως βιβλιοθήκη της Ελληνικής Εταιρείας Αισθητικής. Στο σημείο αυτό, ο υποψήφιος διδάκτωρ θα ήθελε να θυμηθεί με συγκίνηση και ευγνωμοσύνη την θεία του Βαλή Δημητρίου Ζάννου, σπουδαία πιανίστρια και έρχοχο πνευματικό άνθρωπο, με πλούσια βιβλιοθήκη τέχνης. Εκεί έβρισκε τα γράφων καταφύγιο, όχι μόνο για διάβασμα αλλά και για γόνιμες συζητήσεις σε θέματα ευρύτερα, του πνεύματος και της τέχνης.

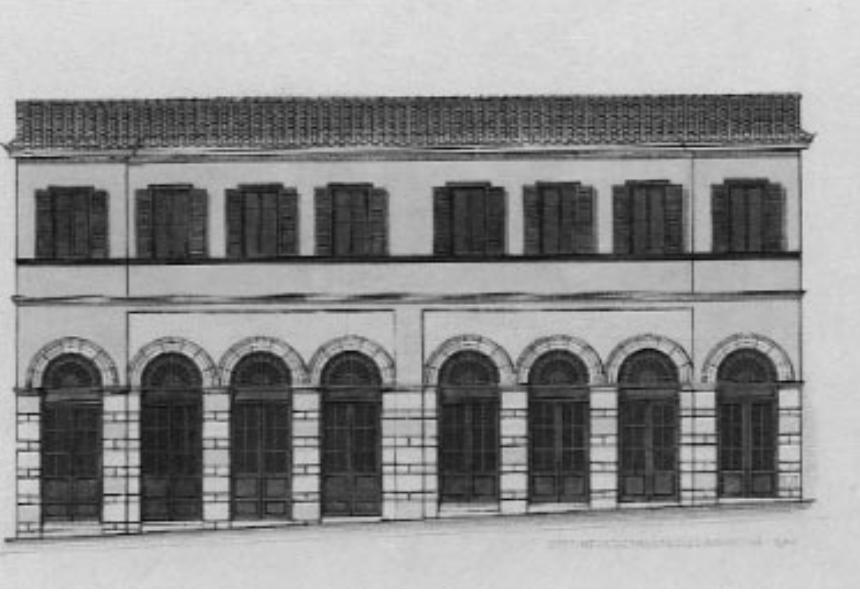
Το πρώτο βάπτισμα στην πρακτική της αποτυπώσεως ενός συγκροτημένου κτηρίου έλαβε ο γράφων όταν, γυμνασιόπαις ακόμη, συνόδευσε και βοήθησε τον πατέρα του στην αποτύπωση της μεγάλης επαύλεως της πολυάνθρωπης οικογένειας Γρώμαν, στην Πικροδάφνη, έργο του Ziller, στην οποία επρόκειτο να επιφέρουν τροποποιήσεις και επεμβάσεις. Με την πρώτη λοιπόν αυτή πρακτική στην αποτύπωση, γνωρίζεται κανείς με τους δύο μόνιμους συντρόφους, δηλαδή την υπομονή και την ορθοστασία, και πέραν αυτών, μαθαίνει την χρήση της φορητής πινακίδας, την προσεκτική χρήση της μετροτανίας, την κατά το δυνατόν ακριβή σχεδίαση με ελεύθερο χέρι, και την σημαντικωτάτη καταγραφή, όχι μόνον αριθμών αλλά και παρατηρήσεων δομικής ή συνθετικής φύσεως.

Μια άλλη σημαντική εμπειρία προσέφερε ο αείμνηστος Βασίλης Δούρας, εκλεκτός αρχιτέκτονας και πνευματικός άνθρωπος, επιμελητής του καθηγητή Νικολούδη, σταν τον Νοέμβριο του 1938, παρέδωσε, στον νέο τότε σπουδαστή, δικά του σκίτσα αποτυπώσεως του κατεδαφισμένου, ήδη από το 1937, Μεγάρου Αμφροσίου Ράλλη, στην πλατεία Κλαυθώνος, και του εζήτησε, ως είδος ασκήσεως στις αρχιτεκτονικές συνθέσεις, να μπουν σε γραμμικό σχέδιο υπό κλίμακα τα μετρήματα των σκίτσων και να γίνει μια πιστή αναπαράσταση της προσόφων, με την βοήθεια και φωτογραφών, η οποία συζητήθηκε λεπτομερώς με τον Δούρα.

Τον Ιούνιο του 1941, μετά την επιστροφή από το Αλβανικό Μέτωπο, ο νέος απόστρατος έλαβε το δίπλωμα του αρχιτέκτονα και συγχρόνως επελέγη από τους καθηγητές Μιχελή και Κιτσίκη ως επιμελητής τους, στις έδρες, αντιστοίχως, Ρυθμολογίας και Κτηριολογίας.

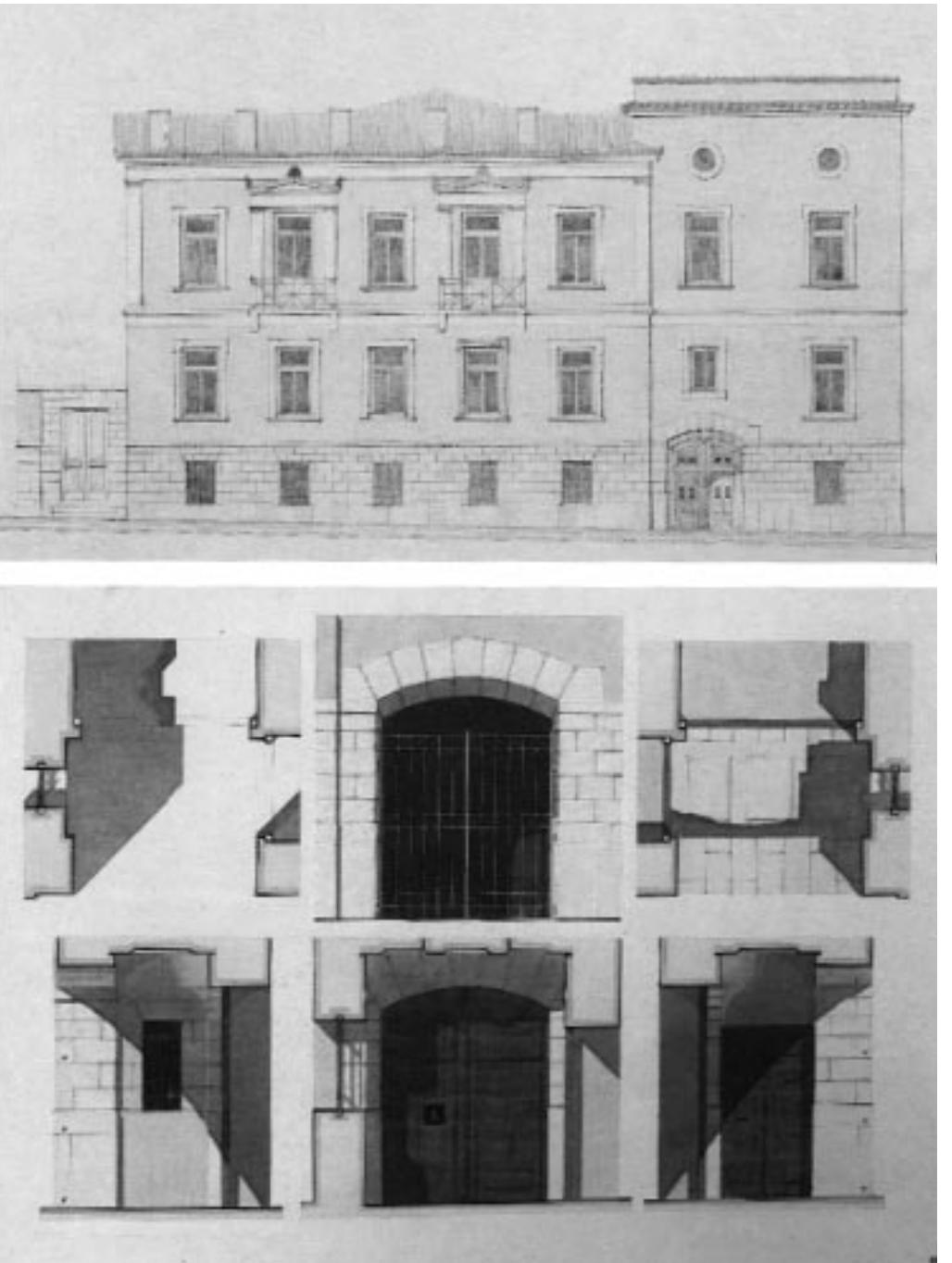
Από καιρό εντούτοις, τον απασχολούσε η ιδέα μίας διδακτορικής εργασίας με θέμα ρυθμολογικό, εφ' όσον θα είχε την μεγάλη τύχη να εργάζεται δίπλα στον Μιχελή. Παρόμοια εργασία στην περιοχή της Κτηριολογίας δεν ήταν ιδιαίτερως θελτική, διότι θεωρούσε ότι, μια οποιαδήποτε κτηριολογική ανάλυση θα ενθύμιζε περισσότερο κατάλογο συνταγών και όχι εμβάθυνση σε θέματα θεωρίας της Αρχιτεκτονικής. Τελικώς, ήταν, η διατριβή που πραγματοποιήθηκε με το Περί Σταδίων σύγγραμμα (1952) ήταν έρευνα ιστορική και κτηριολογική. Σε σύσκεψη με τον Πατέρα μας και με τον Μιχελή, επελέγη μία μελέτη περί της εμφανίσεως και της εξελίξεως του Κλασικισμού στην Αθήνα, που θα βασιζόταν σε λεπτομερείς πρωτότυπες δικές του αποτυπώσεις και βεβαίως, πέραν του πρωτογενούς αυτού υλικού, στην επιστημονική ανάλυση του θέματος, με την χρήση ευρείας κατά το δυνατόν επιβλεψη του θεματικού που δημοσίευσε ο Δ. Κωνσταντινίδης το έτος 1960.

Το ίδιο καλοκαίρι, πάλι ως μέρος της διπλωματικής εργασίας, απετύπωσε και μελέτησε αρχαιολογικώς το Ναό και ολόκληρο το Μοναστήρι της Καισαριανής. Εκείνη την εποχή δεν υπήρχε άλλη επικοινωνία με το Μοναστήρι παρά μόνον με την χρήση του λεωφορείου έως τον οικισμό και πέραν αυτού με γενναίο ποδαρόδρομο και μάλιστα καθημερινώς, ανάμεσα από δυστυχείς κατοχικούς Έλληνες, που εξηλεύονταν από τα πεύκα του βουνού! Η ενδιαφέρουσα αυτή αρχαιολογική αναζήτηση παρουσιάστηκε ως μία από τις πρώτες Διαλέξεις στο μάθημα της Ρυθμολογίας, όπου οι πρώτες Διαλέξεις στο τόπο ήταν κλειδωμένα στην

πάνω και μέση: Καστέλλο «Ροδοδάφνη», Πεντέλη, 1840-45, αρχ.: Στ. Κλεάνθης, αποτύπωση: 1943

δίπλα αριστερά: Οικία με καπαστήματα, Αιόλου 10a, περί το 1850, αρχ.: άγνωστος, αποτύπωση: 1945

ο ακόμη επιμελητής Μιχελής, αργότερα δε δημοσιεύθηκε στο Δελτίο Κύκλου Τεχνικών του Δοξιάδη. Σύντροφος στην καθημερινή πεζοπορία και βοηθός στα κουραστικά μετρήματα, ήταν μά πολύ όμορφη και αξιόλογη δεσποινίδα, η μετέπειτα σύζυγός του, Ραλλού Μάνου.

Οι αποτυπώσεις και οι σχεδιάσεις των αθηναϊκών κτηρίων ξεκίνησαν ουσιαστικώς τον Νοέμβριο του 1941 και συνεχίστηκαν ως την αναχώρηση, με υποτροφία, για τις Ηνωμένες Πολιτείες, το 1945.

Οι εργασίες αποτυπώσεως των κτηρίων που επιλέγονταν εγίνοντο με λεπτομερείς μετρήσεις, με μετροταινία και έγχρινο δίμετρο και με σχεδίαση σε φορητή πινακίδα. Τα σχέδια περιελάμβαναν κατώφεις, προσόψεις και τομές και αναγραφή διαστάσεων και παρατηρήσεων. Συντωχόνω, με την αποκτημένη πείρα, επιβλήθηκε μια αυστηρή τάξη, όχι μόνον στον τρόπο με-

τρήσεων και σχεδιάσεων αλλά και στην συγκρότηση αρχείου με φάκελλο για κάθε κτήριο, με διαστάσεις του φύλλου σχεδιάσεως σταθερές, με τον τρόπο αναγραφής των διαστάσεων. Για τη λήψη των μεγάλων γενικών διαστάσεων, υπήρχε ανάγκη ενός δεύτερου προσώπου, ενώ τις μικρές διαστάσεις συνέλεγε μόνος του χρησιμοποιώντας έγχρινο δίμετρο. Για μικρότερα κτήρια τον βοηθούσαν οι ένοικοι, ενώ για τα μεγαλύτερα είχε την βοήθεια της μόνιμης συνοδού του, Ραλλούς Μάνου. Το 1943 τον εβοήθησαν δύο εξαίρετοι τότε σπουδαστές και σήμερα διαπρεπείς συνάδελφοι, ο Κωστάκης Δεκαβάλλας και ο Γιάννης Τριανταφυλλίδης. Τις μετρικές καταγραφές συνόδευαν και φωτογραφικές αποτυπώσεις των μνημείων, με γενικές λήψεις και λήψεις λεπτομερειών με μηχανή 35 mm. Η εκτενής φωτογραφική συλλογή συμπληρώθηκε και με φωτογραφίσεις-αντιγραφές παλαιοτέρων φωτογραφιών ή φωτογραφικών

πάνω και μέση δεξιά: Οικία Πέτρου Θ. Μάνου, πρώην Ροΐδη, Ναυάρχου Νικοδήμου 3, αρχ.: άγνωστος, αποτύπωση: 1941, κατεδαφίστηκε

κάτω αριστερά και δεξιά: Μέγαρο Θεοδωρίδη-Ευκλείδη, Πανεπιστημίου 19 και Ομήρου, 1864, αρχ.: Γρηγορίδης, αποτύπωση: 1943, κατεδαφίστηκε περί το 1960

συλλογών, όπως της Συλλογής της Αμερικανικής Σχολής Κλασικών Σπουδών, που δημιουργήθηκε με πρωτοβουλία του αείμνηστου Γιάννη Τραυλού και αποθησαύρισε τα κατεδαφισθέντα λαϊκά σπίτια που εκάλυπταν την σημερινή έκταση των Αμερικανικών ανασκαφών στην περιοχή Στοάς Αττάλου-Θησείου, επίσης δε της Συλλογής της Τρίπολης. Η δυνατότητα αντιγραφής της σπουδαίας αυτής συλλογής Αθηναϊκών κτηρίων, που εν τω μεταξύ προσφέρθηκε στην Γεννάδειο Βιβλιοθήκη, οφείλεται στην ευγένεια και την καλοσύνη της κόρης του συλλέκτη, αγαπητής παλαιάς φίλης, Κας Κλειώς Τρίπολη-Μποταντζόγλου.

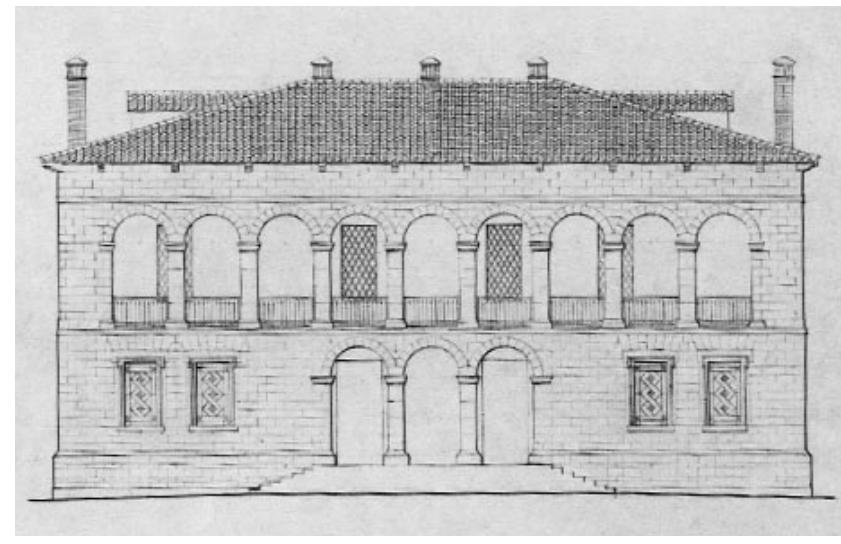
Η συλλογή που παρουσιάζεται στο Μουσείο Μπενάκη, με πρωτοβουλία του πάντοτε εμπνευσμένου διευθυντή του, καθηγητή Κ. Άγγελου Δεληθερούρια, τις άκοντες προσπάθειες της προϊσταμένης της Αρχιτεκτονικής Συλλογής καθηγήτριας κ. Μάρως Καρδαμίτση-Αδάμη, των επιμελητριών κ. Μαργαρίτας Σάκκα-Θηβαίου και κ. Ναταλίας Μπούρα, και της κ. Αλεξάνδρας Απ. Καραγεώργου από τη γραφείο Μυλωνά, αποτελείται από σχέδια και φωτογραφίες. Τα σχέδια παρουσιάζονται σε μεγάλους Πίνακες, εκτελεσμένα υπό κατάλληλες κλίμακες. Επίσης περιλαμβάνει τα φύλλα αποτυπώσεων με σκίτσα κατόψεων, προσόψεων και λεπτομερειών. Οι φωτογραφίες είναι λήψεις των περιόδων 1941-1945 και 1950-1955 κυρίως, αλλά και έως το 1965, σποράδην. Επίσης, περιλαμβάνονται αντίγραφα παλαιότερων φωτογραφιών. Οι αποτυπώσεις δεν αφορούν μόνο τα πολυτελή και σημαντικά κτήρια, ενώ ορισμένου μεγέθους, αλλά και δείγματα του λεγόμενου Λαϊκού Κλασικισμού, μιας απλουστευμένης ρυθμολο-

γίας. Δεδομένου ότι σκοπός της διατριβής θα ήταν η Ρυθμολογία του Κλασικισμού, μόνιμη φροντίδα υπήρξε η μελέτη των προσόψεων και των αρχιτεκτονικών λεπτομερειών. Τα σχέδια παρουσιάσεως έχουν συντεθεί σε φύλλα χαρτιού (ποιότητος Ingres) διαστάσεων 50X65 εκ., υπάρχουν, όμως, και σχέδια παρουσιάσεως μεγάλων κτηρίων (σε χαρτί ακουαρέλας), διαστάσεων έως και 2 μέτρων. Μερικά σχέδια είναι εκτελεσμένα με γραμμοσύρτη και σινική μελάνη, άλλα είναι χρωματισμένα, με τις τεχνικές του χρωματιστού μολυβιού ή της ακουαρέλας ή της τέμπερας ή του λαϊν. Τα περισσότερα, εν τούτοις, είναι σχεδιασμένα με μολύβια διαφορετικής σκληρότητας και με την τεχνική των γραμμών διαφορετικού πάχους, όπως εφαρμόζόταν στην Χαλκογραφία της Αναγεννήσεως, ώστε να αποδίδονται οι όγκοι μόνον με γραμμές αλλά και να υποδεικνύονται οι φωτοσκιάσεις τους.

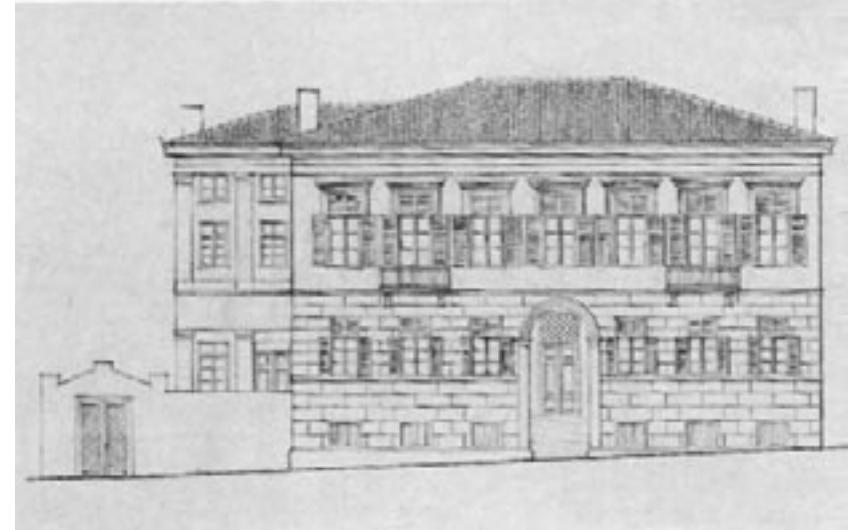
Η προσπάθεια για καλλιτεχνική παρουσίαση των πινάκων έτυχε της προσοχής και της συμβουλής των καθηγητών Μιχελή και Χατζή-Κυριάκου Γκίκα. (Μάλιστα ο τελευταίος στην εισηγητική του έκθεση, το 1987 προς την Ακαδημία Αθηνών, για την απονομή του Αριστείου της Ακαδημίας, χαρακτηρίζει τα σχέδια αυτά, ασφαλώς με περισσή γενναιοδωρία, ως μεγάλης καλλιτεχνικής αξίας).

Ο υποψήφιος, όμως, άρχισε τότε να έχει άλλες φιλοδοξίες και έτοις απευθύνθηκε στον Καθηγητή της Χαρακτικής της Ανωτάτης Σχολής Καλών Τεχνών, Γιάννη Κεφαλληνό, με την πρόθεση να εξασκηθεί στην χαρακτική και να παρουσιάσει τους πίνακες με την Τεχνική της Χαλκογραφίας. (Σ' ένα δημοσίευμα: *Mία αδημοσίευτη*

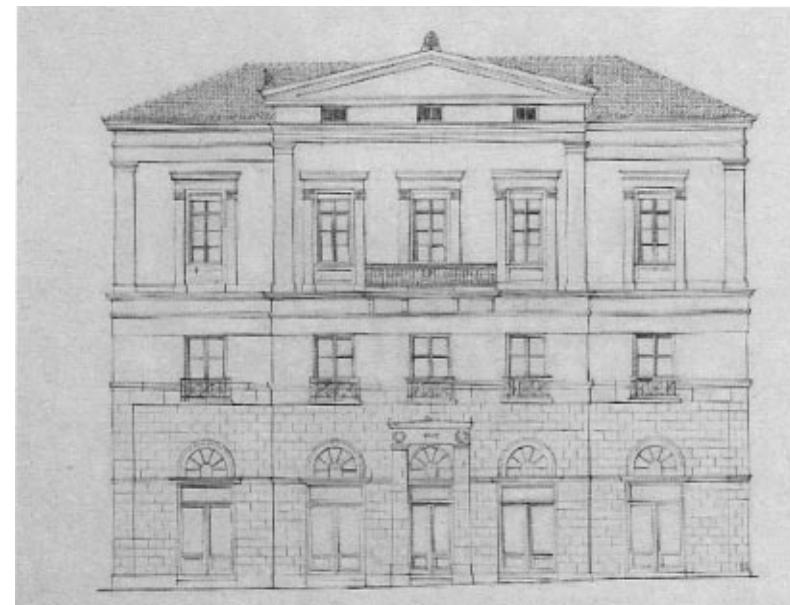

24

25

συλλογή αρχιτεκτονικών σχεδίων της Κλασικής Αθήνας, ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ, Χριστούγεννα 1984, περιγράφεται η συνάντηση Πικιώνη-Κεφαλληνού-Μιλωνά. Έτσι, παρακολούθησε το εργαστήριο του Κεφαλληνού κατά τα έτη 1942-45, ωφελήθηκε και ωρίμασε κοντά σ' αυτόν τον ωραίο άνθρωπο, και γνωρίστηκε γενικώτερα με την ευρύτερη καλλιτεχνική οικογένεια.

Το έτος 1945 με τη χορήγηση της υποτροφίας για τις Ηνωμένες Πολιτείες, ολόκληρος ο όγκος των σκίτσων αποτυπώσεων, των υπό κλίμακα πινάκων παρουσιάσεως και των φωτογραφιών (μια μικρή και μια μεγάλη βαλίτσα) ταξίδεψαν με εμπορικό Liberty στην Νέα Υόρκη, με την αισιοδόξη πρόθεση να ολοκληρώθει εκεί η επεξεργασία και η σύνταξη του οριστικού κειμένου της διδακτορικής εργασίας.

Στην Νέα Υόρκη, όμως, συνέβη σεισμός μεγάλος και συνεχής. Η αποκάλυψη του Νέου Κόσμου και η επιβολή του στον νέο φοιτητή, που ερχόταν από την πιο απομακρυσμένη γωνιά της Ευρώπης, ήταν συνταρακτική. Και γινόταν σε μια περίοδο, όπου η Αμερική ήταν αλλοιώτηκα από ό,τι την ξέρουμε –ή νομίζουμε ότι την ξέρουμε– σήμερα. Ιδίως στα Πανεπιστήμια, υπήρχε μια συγκινητική και ανοιχτόκαρδη υποδοχή και φιλαλλία, ιδιαιτέρως για τους ξένους και μάλιστα για τους Ευρωπαίους, τους οποίους οι Γιάνκηδες αποκαλούσαν με κάποιο σεβασμό, *Continentalis!* Έτσι οι βαλίτσες με τα αθηναϊκά σχέδια κλειδώθηκαν σε κάποιο ερμάριο έως ότου ξαναπάρουν, μετά τέσσερα χρόνια, την οδό της επιστροφής εις το Κλεινόν Άστυ. Πρέπει όμως να υπογραμμισθεί ότι ο υποψήφιος διδάκτωρ είχε την μεγάλη ευκαιρία να πλουτίσει τις γνώσεις του γενικώτερα, αλλά και στο συγκεκριμένο θεωρητικό μέρος της διατριβής του, με την παρακολούθηση ειδικών μαθημάτων και με εκτεταμένες μελέτες στην μεγαλύτερη αρχιτεκτονική βιβλιοθήκη, την Avery Library, του Πανεπιστημίου Columbia. Ας προστεθεί ακόμη η παρακολούθηση φροντιστηρίου επαγγελματικής αρχιτεκτονικής φωτογραφίας, μέσα στο Πανεπιστήμιο.

Η επάνοδος στην πατρίδα δεν ήταν εθελουσία, αλλά υποχρεωτική, λόγω (της τέταρτης) επιστρατεύσεως και σήμαινε απώλεια, αφ' ενός της δυνατότητας ολοκληρώσεως της διδακτορικής διατριβής και του τίτλου του διδάκτορος του Πανεπιστημίου Columbia, και αφ' ετέρου άλλων είκοσι μηνών σε στρατόπεδα και στρατιωτικές Υπηρεσίες. Τέλος, το Δεκέμβριο του 1950, ο νέος αρχιτέκτων μετά την οριστική απόλυση από τον στρατό, άνοιξε δικό του γραφείο και ξεκίνησε την επαγγελματική του σταδιοδρομία.

Τα νέα επαγγελματικά βάρη τον έστρεψαν προς άλλες δραστηριότητες. Το 1951 κέρδισε το πρώτο βραβείο για την Στρατιωτική Λέσχη Θεσσαλονίκης, το 1952 υπέβαλε την εκτεταμένη πραγματεία του Περί Σταδίων και ανακηρύχτηκε διδάκτωρ του Ε.Μ.Π.

Παρ' όλες όμως τις επιτυχίες και τον καινούργιο επαγγελματικό δρόμο, τον κατέτρωγε η παλαιά αφιέρωσή του στον Αθηναϊκό Κλασικισμό. Με αλληλογραφία με τους καθηγητές του στο Πανεπιστήμιο Columbia διατηρούσε τις επαφές του και προετοίμαζε την επιστροφή του στην Αμερική για την ολοκλήρωση του Αμερικανικού Ph.D. Εν τούτοις, το 1956, η εκλογή του στην Έδρα της Ρυθμολογίας της Ανωτάτης Σχολής Καλών Τεχνών και το 1957 η επιτυχία σε συ-

νεργασία με τους συναδέλφους Ν. Μουτσόπουλο και Δ. Φατούρο, εις τον διαγωνισμό για το Μέγαρο της Εθνικής Πινακοθήκης, τον αγκυροβόλησαν οριστικώς στην Αθήνα.

Εν τούτοις, παρ' όλες αυτές τις ενθαρρυντικές μεν επαγγελματικές συζέύξεις, αποπροσανατολιστικές, όμως, καθ' όσον αφορά στην μελέτη του Κλασικισμού, προσπάθησε κατά το διάστημα 1950-1965 να αποτυπώσει και άλλα αθηναϊκά μέγαρα. Δύο από τους βοηθούς του γραφείου του, ο αείμνηστος πλέον και γλυκύτατος και αφοσιωμένος Σπύρος Γαλώτης και ο ικανώτατος και πολύ αγαπητός Νίνος Ευθυμίου, βοήθησαν σ' αυτήν την δεύτερη σειρά αποτυπώσεων εις την οποία περιλαμβάνονται μεγάλα Αθηναϊκά Κτήρια, όπως το Ιλίου Μέλαθρον, το Ξενοδοχείο της Μεγάλης Βρετανίας ή το Μέγαρο Νεγρεπόντη στη Λεωφόρο Αμαλίας. Η μέθοδος

νης τότε Πρωτεύουσας, όταν η νέα αυτή πόλη, η σφύζουσα από ποικίλες δραστηριότητες, πολιτικές, πνευματικές και κατασκευαστικές, επεδόθη με ιδιαίτερη ζέση και αξιοπρόσεκτη καλαισθησία στην θεραπεία μιας γνήσιας αρχιτεκτονικής. Το γεγονός αυτό θα της επέτρεπε να διεκδικήσει τον τίτλο μιας Πόλεως-Μουσείου, ενός μουσείου των διαφόρων κλασικής εμπνεύσεως ρυθμών που εμφανίστηκαν, διαμορφώθηκαν και επεκράτησαν στην δυτική Ευρώπη και στην Ελλάδα, κατά τον 19ο αιώνα και τις αρχές του 20ού. Αυτήν την σπάνια, όμως, Πόλη-Μουσείο Ρυθμολογίας του 19ου αι., την καταστρέψαμε εμείς οι ίδιοι, κατά το δεύτερο ήμισυ του 20ού αι., κινούμενοι από το οικονομικό συμφέρον και απογυμνωμένοι από οποιαδήποτε παιδευτική τροχοπέδη, που θα μπορούσε να αντιμετωπίσει τα προβλήματα με ευαισθησία

αποτυπώσεως παρέμεινε εξ ίσου ευσυνείδητη και λεπτομερής, αλλά η σχεδίαση βοήθησε από φωτογραφίες σε ειδικές περιπτώσεις. Π.χ. τα περίτεχνα κιγκλιδώματα της Μεγάλης Βρετανίας ή του Μεγάρου Σλήμαν ή τα αγάλματα στην πρόσοψη της οικίας στην οδό Νίκης 24, εμετρήθηκαν μόνο σε γενικές διαστάσεις, ενώ οι λεπτομέρειες σχεδιάστηκαν από ειδικές προς τούτο κάθετες φωτογραφικές λήψεις, με φωτογραφική μηχανή μεγάλου σχήματος Linhof. Στο σημείο αυτό, θα πρέπει να τονισθεί και ένας ιδιαίτερος σκοπός της δεύτερης αυτής περιόδου αποτυπώσεων ότι δηλαδή, πέραν του επιστημονικού ενδιαφέροντος, εκινείτο και από μία ιδεολογική σωστική προσπάθεια. Έτσι το Μέγαρο Καλλιγά στην πλατεία Συντάγματος, η Οικία Δαγκλή στην οδό Κανάρη και άλλα, μετρήθηκαν και αποτυπώθηκαν, την ύστατη στιγμή, κατά την διάρκεια της κατεδαφίσεως! Τα σχέδια και οι φωτογραφίες της Συλλογής αποδίδουν την εικόνα της νεο-δημιουργούμε-

και σοφία περί τα κοινωνικά, πολεοδομικά και πολιτιστικά θέματα. Ας μη κατηγορούμε, εν τούτοις, τους εαυτούς μας μόνον, γιατί το φαινόμενο της μαζικής εξαφανίσεως των παλαιών κτηρίων και της βιαστικής αντικαταστάσεώς τους με κτήρια συγχρόνα, είναι πανευρωπαϊκό. Και έπρεπε να παρέλθουν σχεδόν είκοσι χρόνια από το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου (1945), για να διατυπωθεί, μόλις το 1964 η Χάρτα της Βενετίας για την προστασία της Αρχιτεκτονικής μας Κληρονομίας. Τελεώνοντας ας συγχωρεθεί, έστω και παράτολμη, μια ακόμη περιαυτολογία, αν υποστηρίχθει ότι, τόσον με τις αποτυπώσεις των αθηναϊκών κτηρίων όσον και αργότερα με τις αποτυπώσεις των μνημείων του Αγίου Όρους, η ιδέα και η πρακτική της επιστημονικής και καλλιτεχνικής αποτυπώσεως διακεριμένων κτηρίων έχει αναχθεί σε μια αποδεκτή περιωπή.

Τοπία εκμοντερνισμού - Ελληνική αρχιτεκτονική '60 και '90

των Γιάννη Αίσωπου, Γιώργου Σημαιοφορίδη, αρχιτεκτόνων

Οργάνωση έκθεσης

Γραφείο Τύπου, Ελληνική Πρεσβεία
Χάγης (X. Ορφανίδης)

Επιμελητές έκθεσης

Γ. Αίσωπος, Γ. Σημαιοφορίδης

Σχεδιασμός έκθεσης

Α. Αγγελιδάκης

Βίντεο

Μ. Γκαστίν

Ρότερνταμ, Ολλανδικό Ινστιτούτο
Αρχιτεκτονικής: 5/2-21/3/1999

Βαρκελώνη, Ανωτάτη Τεχνική

Σχολή Αρχιτεκτονικής: 14/5-

14/6/1999

Ελσίνκι, Μουσείο Φινλανδικής

Αρχιτεκτονικής: 23/11/1999-

16/1/2000

Θεσσαλονίκη, Λουτρά Παράδεισος

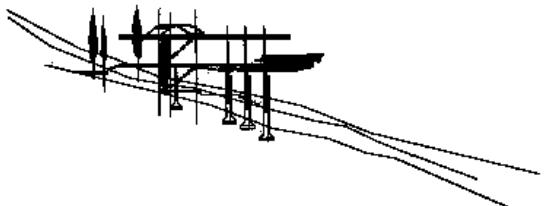
(σε συνεργασία με το ΤΕΕ/ΤΚΜ):

26/2-11/3/2000

Βελιγράδη, Γκαλερί Πρόσγκρες:

από 5/9 έως 6/9/2000

26

ναντι στις νεοκλασικές και τοπικιστικές τάσεις φάνηκε να επιβεβαιώνει τον πρωταρχικό ρόλο του τοπίου, που ενισχύθηκε άμεσα και από τη δυσπιστία που επέδειξε μέρος των ελλήνων διανοούμενων αρχιτεκτόνων προς την έλευση του μοντερνισμού –προς τον Δυτικό ορθολογισμό δηλαδή– και την αδύναμη επαφή με τα κίνηματα των ιστορικών πρωτοποριών.

Ιδέα της Έκθεσης

Η Έκθεση *Τοπία Εκμοντερνισμού* αναφέρεται σε δύο περιόδους της μεταπολεμικής ιστορίας –τις δεκαετίες του '60 και του '90– κατά τις οποίες η αρχιτεκτονική απέκτησε έντονα νεωτερικό στίγμα. Και οι δύο χαρακτηρίζονται από μια σημαντική οικονομική εκρηκτή και από κοινωνικούς μετασχηματισμούς που σχετίζονται με τα έντονα μεταναστευτικά ρεύματα και με τις προσπάθειες πρόσδεσης της χώρας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Και στις δύο δεκαετίες συμβαίνουν σημαντικοί αστικοί μετασχηματισμοί, ενώ η αρχιτεκτονική «ανοίγεται» στη διεθνή συζήτηση, προβάλλοντας ένα καινοτόμο και πολύτιλευρο έργο, κάτι που δεν συμβίνει τόσο στις ενδιάμεσες δεκαετίες. Καθώς αυτά σύγχρονα φαινόμενα λαμβάνουν χώ-

πάνω και κάτω: Σπίτι διακοπών στην

Ανάβυσσο Αττικής, 1961-62,

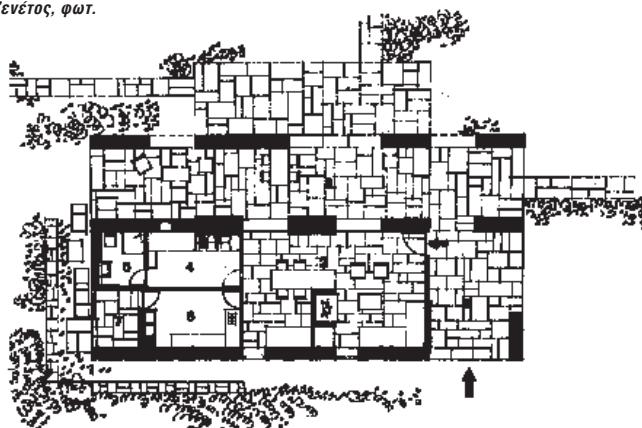
αρχ. Α. Κωνσταντινίδης,

φωτ. Δ. Φιλιππίδης

διπλα: Κατοικία στο Καβουρι, Αθήνα,

1964-67, αρχ. Τ. Χ. Ζενέτος, φωτ.

αρχείο Τ. Χ. Ζενέτου

ρα, το τοπίο συνεχίζει να υποδεικνύει τη χωρική οργάνωση στην αρχιτεκτονική, όπως κάνουν και τα μεταδιδόμενα πολιτισμικά πρότυπα. Επιμυώντας ένα διάλογο με τις ευρωπαϊκές και αμερικανικές τάσεις, οι έλληνες «μοντέρνοι» συνεχίζουν πεισματικά να διαφοροποιούνται. Σε καιρούς ανταλλάξιμων, παγκόσμιων εμπειριών, η σύγχρονη ελληνική αρχιτεκτονική, στις πολλαπλές πτυχές της, ισορροπεί μεταξύ του να είναι ανεξίτηλη ελληνική (διατηρώντας το φολκόρ σε απόσταση) και ανεξίτηλη μοντέρνα (σύγχρονη). Αυτό το διαλεκτικό αίνιγμα αποτελεί το ερέθισμα και τον κινητήριο μοχλό της Έκθεσης. Αυτό το διαλεκτικό αίνιγμα αποτελεί το κίνητρο των *Τοπίων Εκμοντερνισμού*.

Τρία Θέματα

Η Έκθεση δεν επικεντρώνεται στο έργο μιας μικρής ομάδας αρχιτεκτόνων, με περισσότερη ή λιγότερη συνοχή, αλλά προσπαθεί να ερμηνεύσει, μέσα από ένα ευρύ φάσμα έργων, την αρχιτεκτονική που παράχθηκε στη διάρκεια των δύο πιο ενδιαφέροντων περιόδων της ελληνικής μεταπολεμικής αρχιτεκτονικής, βασισμένη σε μια χωρο-προγραμματική –κι όχι στηλιστική– προσέγγιση. Λαμβάνοντας υπόψη μας την απουσία οργανωμένης δόμησης και την καταλυτική παρουσία του τοπίου, προσδιο-

μέση: Κτίρια Σχολών Νομικής,
Θεολογίκης, Βιβλιοθήκης και Διοίκησης
του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, 1966-
1976, αρχ. Κ. Φινές, Κ. Παπαϊωάννου.
φωτ. Δ. Καλαποδάς
κάτω: «Ασύρματος» συγκρότημα
διαμερισμάτων, Αθήνα, 1967,
Υπουργείο Δημοσίων Έργων,
Υπηρεσία Οικισμού, αρχ. Ε. Βασιλικούπη,
φωτ. Ε. Αττάλη

ρίσαμε τρία μειζονα θέματα: την Αρχιτεκτονική της Οικεί-
όπτητας, τον Εκμοντερισμό του Αστικού Χώρου, και την
Πρωταρχικότητα του Τοπίου.

Η αρχιτεκτονική της οικείόπτητας

Δεν αποτελεί υπερβολή να ισχυριστούμε ότι η ιστορία της μεταπολεμικής αρχιτεκτονικής στην Ελλάδα είναι στενά συνδεδεμένη με την αρχιτεκτονική της ιδιωτικής κατοικίας και ιδιαίτερα με την αρχιτεκτονική της μονοκατοικίας στα προάστεια ή σε παραθαλάσσιες περιοχές. Οι ιδιωτικές κατοικίες του '60 ανήκουν σε μια νεοεμφανίζομενη επιχειρηματική τάξη που αναπτύσσεται στα τέλη της δεκαετίας του '50, με την οικονομική ανάπτυξη της χώρας. Πρόκειται για μια τάξη που αποτάσσεται μια εξωστρεφή ιδεολογία, επιθυμώντας το «άνοιγμα» της χώρας στους δυτικούς τρόπους ζωής –ενώ, ταυτοχρόνως, συνεχίζει να έχει συνειδητή των ελληνικών ιδιοσυγκρασιών– και που αποδέχεται τη μοντέρνα αρχιτεκτονική ως μέσο έκφρασης της εποχής. Σ' αυτό το πλαίσιο, η ιδιωτική κατοικία αποτελεί το πεδίο έκφρασης μιας αρχιτεκτονικής ριζωμένης στη φαινομενολογία της ελληνικής παράδοσης. Οι μεταπολεμικοί απόχροι του έργου του Le Corbusier, του Mies van der Rohe και του Λε Θνούς Στίλ, μπορούν εύκολα να διαπιστωθούν στο έργο των σημαντικότερων αρχιτεκτόνων της περιόδου, οι οποίοι επανεμπνήνευσαν παραδοσιακές μεθόδους χωρί-

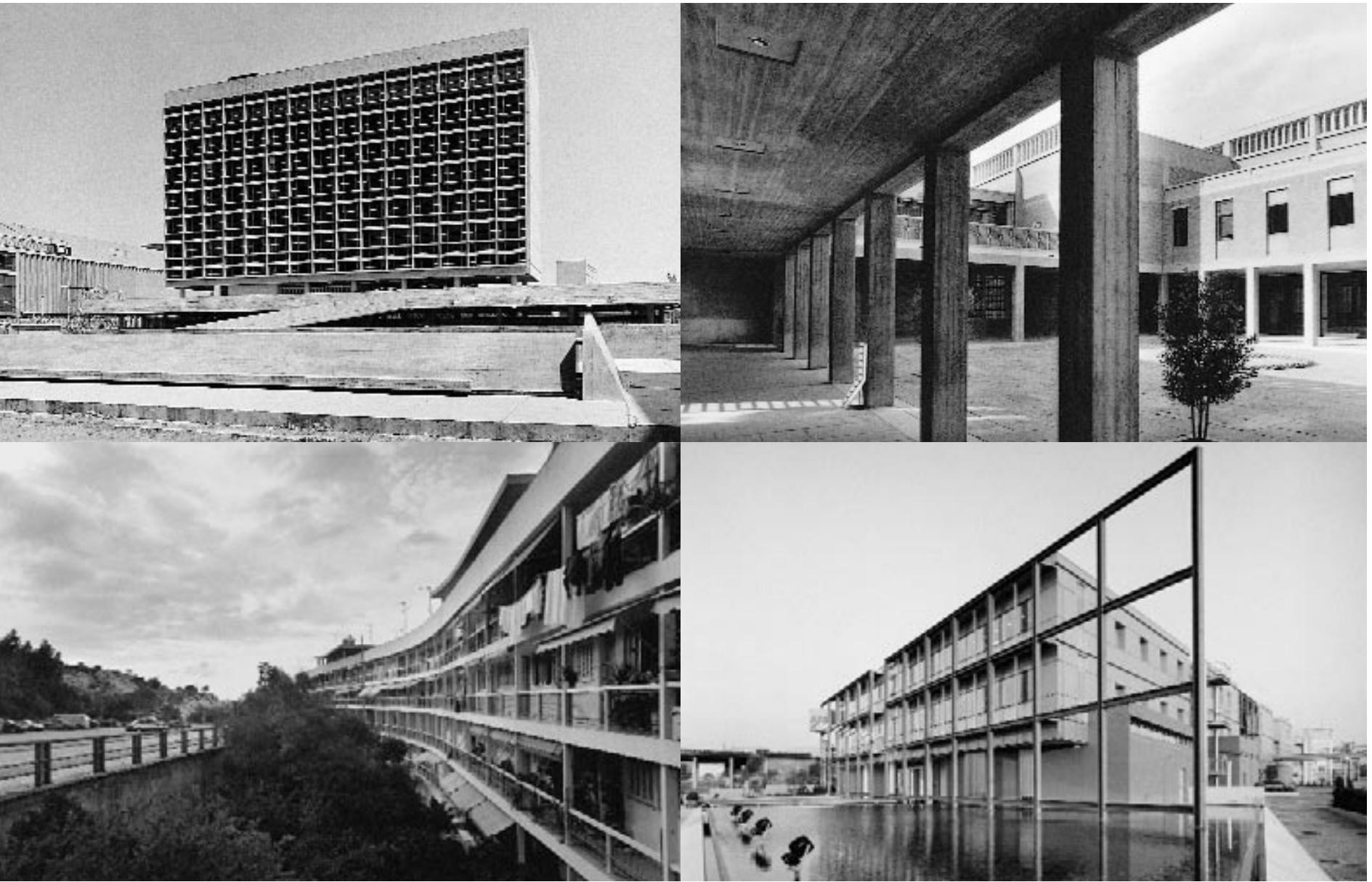
κής οργάνωσης, εκμεταλλεύμενοι τις δυνατότητες του οπλισμένου σκυροδέματος, ενώ παραμένουν πιστοί σε παραδοσιακές τεχνικές κτισμάτος, χειρωνακτικής εργασίας και υλικών. Σ' αυτές τις διαδρομές θα βρούμε μερικά από τα πιο σημαντικά και «κανονικά» έργα της περιόδου, κατοικίες σχεδιασμένες από τους Α. Κωνσταντινίδη, Κ. Κραντονέλη, Η. Σκρουμπέλο και Δ. Φατούρο. Σ' αυτούς τους διαφορετικούς τρόπους οργάνωσης της κατοικησης, είναι έκδηλη η αναζήτηση μιας μνήμης οικείου χώρου, με όλους τους συνειρμούς ως προς τη συνοχή μιας κατασταλαγμένης οικογενειακής ζωής. Άλλοι αρχιτέκτονες προτίμησαν μια διαφορετική αναζήτηση: οι κατοικίες των Ν. Βασιλακόπουλη, Κ. Δεκαβάλλα και Τ. Ζενέτου, αποδεικνύουν –ιδιαίτερα στην επεξεργασία της κάτωψης– την αναζήτηση ενός ευέλικτου χώρου, για την ενσωμάτωση της νεωτερικότητας στο συντηρητικό χώρο του σπιτιού.

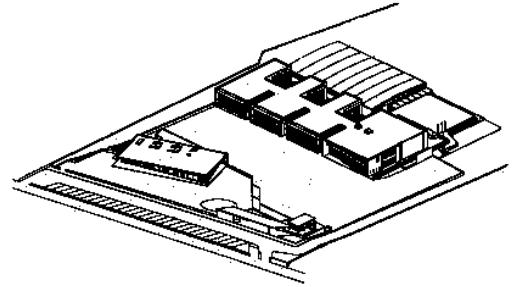
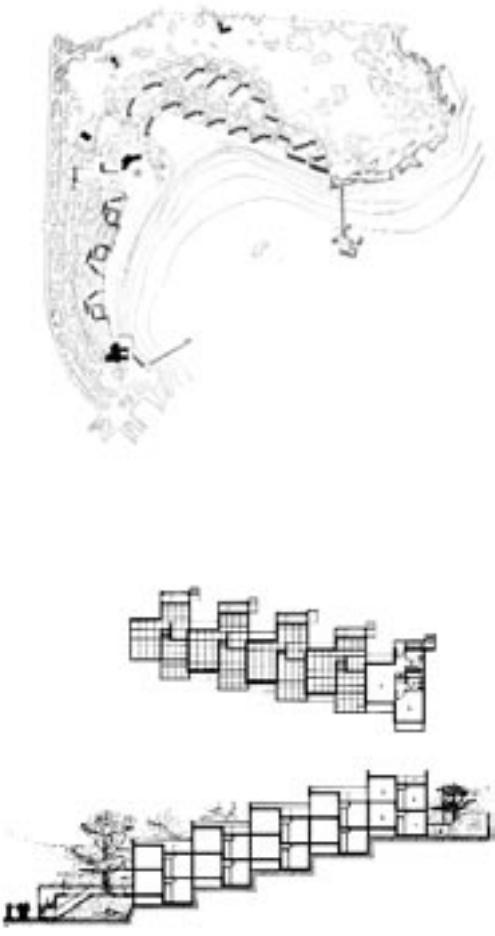
Οι ιδιωτικές κατοικίες στη δεκαετία του '90 είναι διαφορετικές. Μια πλατιά γνώση της σύγχρονης διεθνούς αρχιτεκτονικής προσφέρει μια πολλαπλότητα σχεδιαστικών αναφορών. Στην τρέχουσα δεκαετία, η αρχιτεκτονική της κατοικίας αιωρείται ανάμεσα σε πιο αφαιρετικές, μη-εικονογραφικές, προσεγγίσεις, σε πιο τεκτονικές προσεγγίσεις, μιας πιο απτικής και «ευγενούς» ιδιοτροπίας, ενώ, ταυτοχρόνως, παραπρούνται σύγχρονες επανεγγραφές της παράδοσης.

μέση: Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού,
Θεσσαλονίκη, 1977-1994,
αρχ. Κ. Κράκος, φωτ. Γ. Γερόλυμπος
κάτω: Κτίριο γραφείων ABB,
Μεταμόρφωση, Αθήνα, 1995-98,
«Μελετητική-Α. Ν. Τομπάζης και
συνεργάτες», φωτ. Δ. Καλαποδάς

Ο εκμοντερισμός του αστικού χώρου
Η δεκαετία 1957-1967 συχνά θεωρείται η «άνοιξη» της μεταπολεμικής ελληνικής αρχιτεκτονικής, μια και κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου μια τεράστια και εντυπωσιακή διαδικασία εκμοντερισμού έλαβε χώρα. Η εκρηκτική ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας μετά το δεύτερο μισό της δεκαετίας του '50, οδήγησε μεγάλους αριθμούς αγροτικού πληθυσμού στη μετανάστευση προς τα μεγάλα αστικά κέντρα, πρώτιστα στην Αθήνα. Οι ανάγκες στέγασης αυτού του πληθυσμού καλύφθηκαν με πολυάριθμες πολικατοικίες κατασκευασμένες από τον ιδιωτικό τομέα, από μικρού ή μεσαίου μεγέθους εργολάβους που λειπούργησαν με τα σύστημα της αντιπαροχής. Η πολικατοικία, μια ελληνική έκδοση του κορυφουζανού συστήματος «dom-ino», χρησιμοποιούσε στοιχειώδεις κατασκευαστικές αρχές που επέτρεπαν μεγίστη ευελιξία προγράμματος, ενώ στη διαρκή επανάληψη της, μορφοποίησε ολόκληρες ελληνικές πόλεις. Από το 1955 και έπειτα, η κυβέρνηση Καραμανλή –με την αμερικανική οικονομική υποστήριξη– ξεκίνησε μεγάλης σημασίας δημόσια προγράμματα υποδομής, που άλλαξαν ολικά την εικόνα της ελληνικής πόλης. Η προσπάθεια επανακαθιέρωσης μιας πολιτειακής αίγλης (με τον διαγωνισμό του Πλευρατικού Κέντρου του 1959) συνεχίστηκε με την κατασκευή της νέας πρεσβείας των ΗΠΑ (TAC/Gropius, 1959), το νέο διεθνές αεροδρόμιο της Αθήνας (Eero

Saarinen, 1960-62), τους νέους αυτοκινητόδρομους που συνέδεαν την πρωτεύουσα με το βορρά (όπως, η Εθνική Οδός που οργάνωνε τις βιομηχανικές εγκαταστάσεις της χώρας) και το Νότο (όπως, η Λεωφόρος Ποσειδώνος, που οργάνωνε τις οικιστικές αναπτύξεις και τις δραστηριότητες αναψυχής της παραλίας), σταθμοί υπερωκεανείων (το κτίριο του ΟΑΠ στον Πειραιά), νέα πανεπιστημιακά κτίρια (το συγκρότημα του Αριστοτέλειου Πανεπιστήμιου Θεσσαλονίκης) και η κοινωνική κατοικία στην περιφέρεια των μεγάλων ελληνικών πόλεων. Την ίδια στιγμή, τα Αρχιτεκτονικά Συνέδρια του Συλλόγου Αρχιτεκτόνων εστίσαν στα αδιεξόδα που εμφανίστηκαν απέναντι στις ορθολογικές προσπάθειες για τον ελεγχό της αστικής εξάπλωσης. Αυτές οι προσπάθειες συμβάδιζαν με εξίσου σημαντικές πρωτοβουλίες στον εξαπλώνομενο ιδιωτικό τομέα, που επένδυσε στην κατασκευή κτιρίων γραφείων και ξενοδοχείων (το Χίλιον της Αθήνας) και σε έργα που είχαν σχέση με την αυξανόμενη επιφρούρη του ιδιωτικού αυτοκινήτου (σταθμοί βενζίνης και χώροι υποδοχής στους ελληνικούς αυτοκινητόδρομους). Η δημόσια αρχιτεκτονική του '60, που συχνά ήταν απότελεσμα πανελλήνιων αρχιτεκτονικών διαγωνισμών, ξεχωρίζει γι' αυτό που έχει αποκληθεί ως «νεο-μπρούταλιτικό» ήδος (αποτέλεσμα των υπαρχόντων τεχνικών κατασκευής και υλικών), ενώ ταυτοχρόνως άλλα έργα παρουσιάζουν μια πιο επίσημη, αλλά εξίσου σημαντική,

χιτεκτονική που σχετίζεται με το μοντερνισμό του Διεθνούς Στιλ.

Στη δεκαετία του '90 –σε μια περίοδο που χαρακτηρίζεται από τη μαζική εισροή ξένων μεταναστών και από μια σφικτή οικονομική πολιτική με στόχο την ευρωπαϊκή σύμπλευση– η πολιτεία διατηρεί ένα χαμηλότερο προφίλ στην κατασκευή δημοσίων κτιρίων, παρόλο που ένα εκτεταμένο πρόγραμμα πολύ σημαντικών αστικών έργων υποδομής είναι υπό κατασκευή (ειδικά στη Θεσσαλονίκη με την ευκαρία της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης 1997 και την Αθήνα, με τα έργα για το νέο διεθνές αεροδρόμιο, το νέο Μετρό, το Αρχαιολογικό Πάρκο, το Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης κ.ά.). Οι Ολυμπιακοί Αγώνες που θα λάβουν χώρα στην Αθήνα το 2004 αποτελούν μια μοναδική ευκαιρία για την κατασκευή και την ανάπτυξη της νέας μεταπόλης – δυστυχώς, όμως, μέχρι τώρα, η αρχιτεκτονική μοιάζει να απουσιάζει. Στη δεκαετία του '90, λιγότεροι αρχιτεκτονικοί διαγωνισμοί έχουν προκρυψητεί και λίγα μόνο από τα πρώτα βραβεία έχουν πραγματοποιηθεί. Η ανάμειξη μορφών και ιστορικών στοιχείων είναι ένα πολιτισμικό σύμπτωμα της ελληνικής κοινωνίας που παρουσιάζει τα χαρακτηριστικά φαινόμενα της μετανεωτερικότητας. Στο σημείο αυτό, ο ρόλος του ιδιωτικού πελάτη είναι αποφασιστικός – ειδικά αυτών των πελατών που είναι σε θέση να επηρεάσουν την ανάπτυξη της πόλης επενδύοντας στην εικόνα τους μέσω της αρχιτεκτονικής.

νικής: τράπεζες, ασφαλιστικές και κατασκευαστικές εταιρείες. Την ίδια στιγμή, η ελληνική πόλη μοιάζει να έχει υποκύψει στα επικρατούμενα life-styles, με τη διάχυση των καταστημάτων, των καφέ, και των εκθεσιακών χώρων και τη διασπορά της σύγχρονης τέχνης στον αστικό ιστό μέσα από τα ιδιωτικά μουσεία και τις ιδιωτικές αίθουσες τέχνης.

Η πρωταρχικότητα του τοπίου

Από το δεύτερο μισό του 18ου αιώνα ήταν η «ανακάλυψη» της Ελλάδας από ξένους και ελληνες περιηγητές, λογοτέχνες, ποιητές και αρχιτέκτονες, έφερε στην επιφάνεια διάφορες αισθητικές προσεγγίσεις που τονίζουν κυρίως την πλαστική καθαρότητα και την οργανική σύσταση του ελληνικού τοπίου και των μορφών του. Παρόλα αυτά η έννοια του «τοπίου» δεν απασχολήσει ιδιαίτερα τους έλληνες αρχιτέκτονες μέχρι την περίοδο 1953-1963, κατά την οποία μετατράπηκε σε καυτό ζήτημα, χάρη στη δραστηριότητα της Κοσμητείας Εθνικού Τοπίου και Πόλεων. Στο διάστημα αυτό, τα σημαντικότερα έργα σε σχέση με τη διαπήρηση του ελληνικού τοπίου που κινδύνευε από την επεκτεινόμενη αστικοποίηση, ήταν η διαμόρφωση των λόφων της Ακρόπολης και του Φιλοπάππου (με την πράττουσα εποπτεία του Δ. Πικιώνη από το 1951 έως το 1959) και η διαμόρφωση του Λυκαβηττού, με το θέατρο του Τ. Ζενέτου, λίγο πριν το στρατιωτικό πραξικόπημα.

πάνω: Ακτή Αστήρ, Γλυφάδα, Αθήνα, 1957-59, αρχ. Π. Βασιλειάδης, Ε. Βουρέας, Π. Σακελλάριος, φωτ. Ε. Φεσσά-Εμμανουήλ μέση: Συγκρότημα εξοχικών διαμερισμάτων, Βουλιαγμένη, Αθήνα, 1967, αρχ. Σ. Αμαρύγης, Ν. Καλογεράς, Π. Κουλέρμος, φωτ. Ν. Καλογεράς

Εκτός του προφανούς ενδιαφέροντος για τους αρχαιολογικούς χώρους, ένας άλλος τομέας που αναπτύχθηκε ιδιαίτερα στην ίδια περίοδο, ήταν αυτός του τουρισμού. Σε σύμπλευση με τα κυβερνητικά σχέδια που συνδύαζαν τη φυσική ομορφιά του τοπίου με την ιστορία και την αναψυχή, η αναβάθμιση του ΕΟΤ, κατά την περίοδο που είχε τη διεύθυνση της Τεχνικής Υπηρεσίας ο Α. Κωνσταντινίδης (1957-1967) και η ενίσχυση της κατασκευής μιας πολυάριθμης σειράς ξενοδοχείων και ακτών αναψυχής, εξόπλισαν τη χώρα με την απαραίτητη υποδομή προκειμένου να εισέλθει και να ανταποκριθεί στον ανταγωνιστικό τομέα της παγκόσμιας τουριστικής βιομηχανίας. Η ανάπτυξη του παραθαλάσσιου μετώπου κατά μήκος της νοτιοδυτικής επέκτασης της Αθήνας και πολλών άλλων ελληνικών πόλεων (συμπεριλαμβάνοντας την εξαιρετική πλαζ του Αστέρα στη Γλυράδα) και η οικοδόμηση πολυάριθμων ξενοδοχείων (όπως η αλυσίδα των ΞΕΝΙΑ στις πιο ειδυλλιακές τοποθεσίες της επικράτειας), απέδειξε ότι η κουλτούρα της παραθαλάσσιας άθλησης άγγιζε μεγάλο μέρος του αστικού πληθυσμού, σε αναζήτηση αναψυχής και ελεύθερου χρόνου και ότι η Ελλάδα μπορούσε πλέον να υποδεχτεί τη μαζική εισροή τουριστών. Ταυτοχρόνως, τα νέα αρχαιολογικά μουσεία κατακλύζουν την χώρα, σε μια προσπάθεια επαναδιοργάνωσης πολλών ανοικτών ανασκαφικών τοποθεσιών και ευρημάτων, καθιστώντας αυτήν την πολύτιμη κληρονομιά

Σημείωση: Το παρόν κείμενο αναφέρεται σε τμήμα της Εισαγωγής και μέρους του καταλόγου της Έκθεσης Landscapes of Modernisation - Greek Architecture 1960s and 1990s (ΜΕΤΑPOLIS Press, Αθήνα 1999).

4η Έκθεση Αρχιτεκτονικού Έργου Βόρειας Ελλάδας

Οργάνωση έκθεσης
Σύλλογος Αρχιτεκτόνων Θεσ/κης
και ΤΕΕ/ΤΚΜ
Σχεδιασμός έκθεσης
Φ. Αυδής, Δ. Δουλτσίνος,
Μ. Θεοφίλου, Γ. Κλειδαράς,
Ι. Στυλίδης

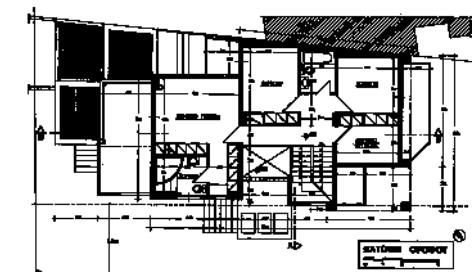
Θεσσαλονίκη, Θέατρο Κήπου:
4-14/6/1999
Αθήνα, Ζάππειο Μέγαρο:
9-17/12/1999

Αποσπάσματα από την προκήρυξη της έκθεσης

«Ο Σύλλογος Αρχιτεκτόνων Θεσσαλονίκης, συνεχίζοντας τις προσπάθειές του καταγραφής και προβολής του έργου των αρχιτεκτόνων πού δημιουργούν στην Βόρεια Ελλάδα, διοργανώνει την Δ' Έκθεση Αρχιτεκτονικού Έργου με θέμα: «Το σημαντικό Αρχιτεκτονικό Έργο της πενταετίας 1993-98». Η αρχή αυτής της προσπάθειας έγινε το 1983, με την διοργάνωση της Α' Έκθεσης, η οποία πραγματοποιήθηκε σε περίπτερο της Δ.Ε.Θ. Συμμετείχαν σ' αυτήν 130 αρχιτέ-

κτονες με ισάριθμα έργα. Μετά από τρία χρόνια το 1986, πραγματοποιήθηκε η Β' Έκθεση σε αίθουσα της πλατείας Αριστοτέλους, με θέμα: «Αρχιτεκτονικές επεμβάσεις στην πόλη, δρόμος, πλατεία, οικοδομικό τεράγωνο». Συμμετείχαν σ' αυτήν 57 αρχιτέκτονες με ισάριθμα έργα. Το 1992, έξι χρόνια αργότερα, πραγματοποιήθηκε η Γ' Έκθεση, με θέμα: «Το αρχιτεκτονικό έργο της τελευταίας δεκαετίας (1982-1992)», σε αίθουσες του αποκατεστημένου βιομηχανικού συγκροτήματος του ΜΥΛΟΥ. Συμμετείχαν σ' αυτήν 179 αρχιτέκτονες με 320 έργα. Για πρώτη φορά εκδόθηκε κατάλογος με σύντομη παρουσίαση των εκτιθεμένων έργων. Στόχος των εκθέσεων αυτών είναι να δημιουργηθεί μία σαφής εικόνα των τάσεων και της ποιότητας του αρχιτεκτονικού έργου που παράγεται στον Βορειοελλαδικό χώρο και πώς αυτό εξελίσσεται. Φιλοδοξία του Σ.Α.Θ. είναι να διαμορφώσει ένα αρχείο επιλεγμένων έργων, το οποίο θα εμπλουτίζεται κάθε φορά από την σύγχρονη παραγωγή και θα είναι προστό σε κάθε ενδιαφερόμενο. Με βάση το αρχείο αυτό καθώς και με τις περιοδικές εκδόσεις, θα είναι δυνατό να διατυπώνονται κριτικές απόφεις και να αναπύσσεται ένας δημιουργικός διάλογος για την πορεία και την ποιότητα του αρχιτεκτονικού έργου. Οι εκθέσεις και οι εκδόσεις αυτές σκοπεύουν να προβάλλουν το έργο των αρχιτεκτόνων στο Βορειοελλαδικό χώρο. Για την πραγματοποίηση της Δ' Έκθεσης με θέμα: «Τα σημαντικά αρχιτεκτονικά έργα της πενταετίας 1993-98», καλούνται οι αρχιτέκτονες πού έχουν εκπονήσει μελέτες-έργα στο Βορειοελλαδικό χώρο, να αποστείλουν φωτογραφίες, σχέδια και σύντομα σχόλια των σημαντικών έργων τους της τελευταίας πενταετίας». [...] Το σύνολο των έργων θα τεθεί στην κρίση τριμελούς επιτροπής αποτελουμένης από τους αρχιτέκτονες:
α. Πάνο Κουλέρμο, αρχ. Καθ. Αρχιτεκτονικής Σχολής Ticino
β. Ήλια Κωνσταντόπουλο, αρχ. M.Sc. (U.C.L.)
γ. Αλέξανδρο Τομπάζη, αρχ.
ώστε να επιλεγούν τα αντιπροσωπευτικότερα έργα τα οποία θα εκτεθούν.[...]"

Η Οργανωτική Επιτροπή
Τ. Ανδρεάδου, Γ. Ιωαννίδης, Γ. Κουτούπης,
Β. Μάσταγκα, Κ. Μπελιμπασάκης,
Μ. Νομικός, Χρ. Ντασιούδης

πάνω αριστερά και δεξιά: Κατοικία στον συνοικισμό «Γαλίνη- Όραιοκάστρου», αρχ. Ν. Τσιβόγλου
μέση, αριστερά και δεξιά: Συγκρότημα παραθεριστικών κατοικιών στο Πευκοχώρι Χαλικιδικής, αρχ. Π. Πανέτσος

κάτιο αριστερά: Εμπορικό και επιχειρηματικό κέντρο στη Θεσσαλονίκη, «Κ. Κυριακίδης και συνεργάτες ΑΕ», «Χ. Μπουγαδέλης και συνεργάτες-ΑΕΤΕΡ» κάτω μέση: Ιδρυμα Παπαγεωργίου-Νοσοκομείο Δυτ. Θεσσαλονίκης, «Μελετητική-Γραφείο μελετών Α. Ν. Τομπάζη ΕΠΕ», «Κ. Κυριακίδης και συνεργάτες ΑΕ», Weidleplan consulting GMBH, Stuttgart
κάτω δεξιά: Ανάπλαση του περιβάλλοντος χώρου των μνημειακού συνόλου των Δώδεκα Αποστόλων, Πανελλήνιος αρχιτεκτονικός διαγωνισμός προσχεδίων, ΟΠΠΕΘ '97, αρχ. Ν. Καλογήρου, Α. Δρασοπούλου, Φ. Μαυρογορδάτος

διπλα μέση: Επέμβαση στον αρχαιολογικό χώρο της Γ' Σεπτεμβρίου, αρχιτεκτονικός διαγωνισμός, Α' βραβείο, 1996, αρχ. Μ. Παπανικολάου, R. Σακελλαρίδου

Το σημαντικό Αρχιτεκτονικό Έργο της πενταετίας 1993-1998

Στόχος των περιοδικών εκθέσεων και εκδόσεων που διοργανώνει ο Σύλλογος Αρχιτεκτόνων Θεσσαλονίκης από το 1983, είναι η δημιουργία ενός αρχείου της σύγχρονης Βορειοελλαδικής αρχιτεκτονικής παραγωγής, καθώς και η ανάπτυξη ενός δημιουργικού διαλόγου για την πορεία και την ποιότητα του αρχιτεκτονικού έργου. Οι αρχιτέκτονες Πάνος Κουλέρμος, Ηλίας Κωνανταντόπουλος και Αλέξανδρος Τομπάζης, αποδέχτηκαν την πρόσκληση του Συλλόγου για την σύσταση μιας κριτικής επιτροπής των έργων θεωρώντας ότι αποτελεί γόνιμη αφορμή για το ξεκίνημα ενός διαλόγου που αφορά την κριτική κατανόηση και πρακτική της αρχιτεκτονικής.

Η κριτική επιτροπή είδε ένα μεγάλο αριθμό έργων με μεγάλες ποιοτικές διαβαθμίσεις, στο θέμα της σύλληψης και της εκτέλεσης. Ανάμεσα στις υποβληθείσες μελέτες, ξεχώρισαν αυτές που είχαν μια σαφή λογική χειρισμού της τυπολογίας τους καθώς και καλά επεξεργασμένους συσχετισμούς με τον τόπο και το περιβάλλον. Ξεχώρισαν δηλαδή οι μελέτες εκείνες στις οποίες διαφάνηκε καλή οργάνωση όλων των παραμέτρων του σχεδιασμού –χωρικών, κατασκευαστικών, λειτουργικών, περιβαλλοντικών, αισθητικών– σε πειστικά σύνολα. Επιδίωξη της επιτροπής ήταν επίσης η προβολή όσων έργων, ακόμα και μη υλοποιημένων, εμπεριείχαν δείγματα πειραματισμού και υπόσχεσης μιας ζωντανής αρχιτεκτονικής σκέψης, οργάνωσης και έκφρασης.

Η επιτροπή επέλεξε ομόφωνα 76 έργα, από το σύνολο των 280 που τέθηκαν στη διάθεσή της.

Ο αριθμός αυτός αντιστοιχεί σε ένα μεγάλο αριθμό αρχιτεκτόνων και συγκεκριμένα σε 46 αρχιτεκτονικά γραφεία (τα μισά απ' όσα δήλωσαν συμμετοχή) εξ αιτίας του γεγονότος ότι πολλοί αρχιτέκτονες υπέβαλλαν πλειάδα έργων. Τα έργα που υποβλήθηκαν προς κρίση καλύπτουν ένα μεγάλο φάσμα ιδιωτικών και δημόσιων κτιρίων. Πολλά από αυτά είναι μη υλοποιημένες μελέτες, ενώ τη μερίδα του λέοντος κατέχει η κατοικία και ακολουθούν τα ειδικά κτίρια, οι αποκαταστάσεις, οι διαμορφώσεις εσωτερικών και υπαίθριων χώρων, καθώς και μελέτες αστικού σχεδιασμού. Τα περισσότερα από αυτά προέρχονται από τη Θεσσαλονίκη και τη Χαλκιδική, και σε ένα μικρότερο ποσοστό από άλλες περιοχές της Βόρειας Ελλάδας.

Στις ποσοτικά υπέρτερες μονοκατοικίες και πολυκατοικίες παρατηρήθηκαν δυστυχώς οι πλέον αδύναμες και άνευ ιδιαίτερων αρχιτεκτονικών αξιώσεων μελέτες. Στον τομέα της κατοικίας δύσκολα μπορεί να διακρίνει κανείς κάποια αξιόλογη τάση, πέραν του ήδη δοκιμασμένου μεταμοντερνισμού της προηγούμενης δεκαετίας, χαρακτηριστικού της παραγωγής όχι μόνο στη Βόρεια Ελλάδα αλλά σε ολόκληρη τη χώρα.

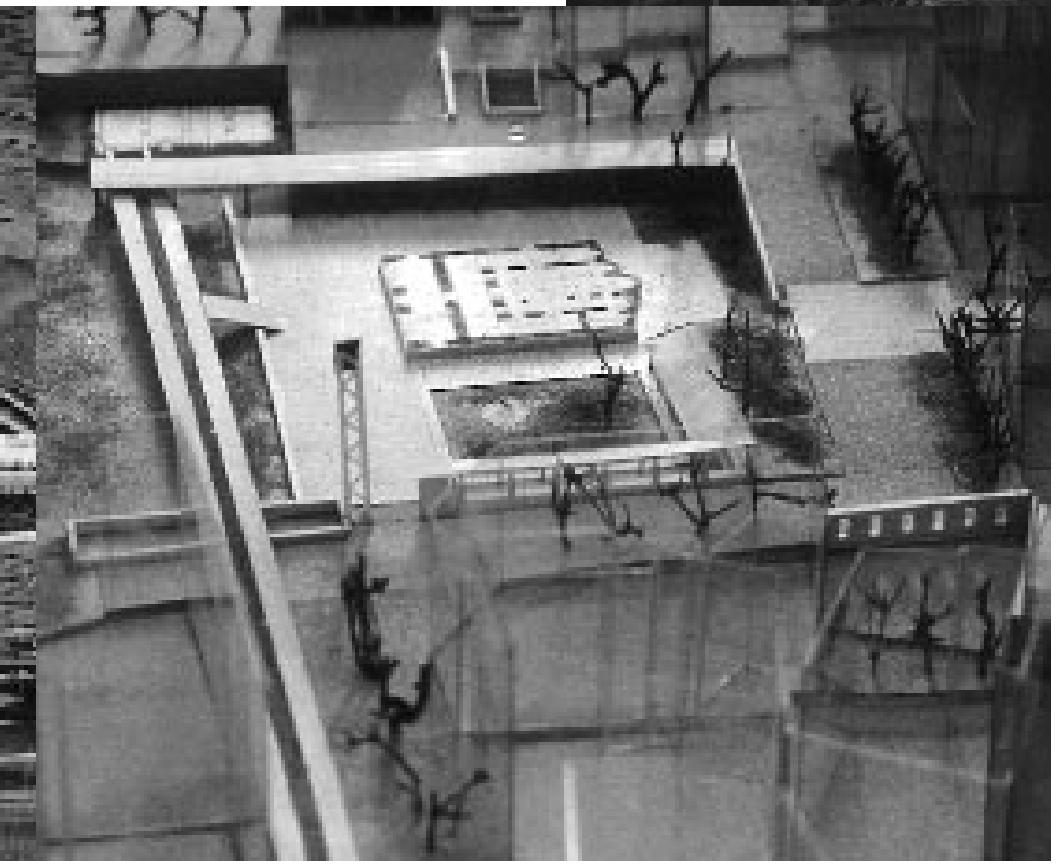
Αντίθετα, τα έργα των υπολοίπων κατηγοριών παρουσίασαν μεγαλύτερο αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον, με σαφέστερα τεκμηριωμένες σχεδιαστικές απόψεις. Όπου δηλαδή οι αρχιτέκτονες είχαν περισσότερες δυνατότητες συμμετοχής στη διαμόρφωση του προγράμματος και μεγαλύτερη ελευθερία πειραματισμού, τα αποτελέσματα ήταν περισσότερων του ενός έργων από ένα αρχιτεκτονικό γραφείο, εκείνα τα οποία διακρίθηκαν δεν ήταν κατοικίες αλλά ειδικά κτίρια, απο-

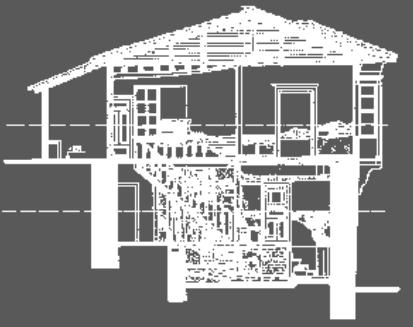
καταστάσεις, καταστήματα και εκθεσιακά περίπτερα, ακόμα δηλαδή και μικρής κλίμακας μελέτες που όμως επιδεικνύουν στοιχεία αναζήτησης και ολοκληρωμένου αρχιτεκτονικού σχεδιασμού.

Πιστεύουμε ότι η Δ' Έκθεση σημαντικού αρχιτεκτονικού έργου της πενταετίας 1993-98, θα μπορέσει να συμβάλλει σε μια γόνιμη σύζητηση για την αρχιτεκτονική παραγωγή στη Βόρεια Ελλάδα, γεγονός που οπωσδήποτε αφορά την εξέλιξη της αρχιτεκτονικής. Ο σχεδιασμός, επυμολογικά όσο και πρακτικά, στοχεύει στο να περιορίζει την αυθαιρεσία και να εξηγεί τη μορφή μέσα από αλληλοσυσχετισμούς του κτιρίου με τον ευρύτερο χώρο, με το πρόγραμμα, με την κατασκευή και με τον τόπο, υπό την έννοια

του genious loci. Πιστεύουμε ότι η επεξεργασία των σχέσεων αυτών και η διατύπωση απόψεων για το είδος τους οδηγεί σε ποιοτική αρχιτεκτονική. Ελπίζουμε ότι τα έργα που επελέγησαν θα δώσουν μια εικόνα της καλύτερης αρχιτεκτονικής παραγωγής στην Βόρεια Ελλάδα και ότι η έκθεση και η έκδοσή τους θα αποτελέσουν τη βάση για μια ανοδική μελλοντική εξέλιξη.

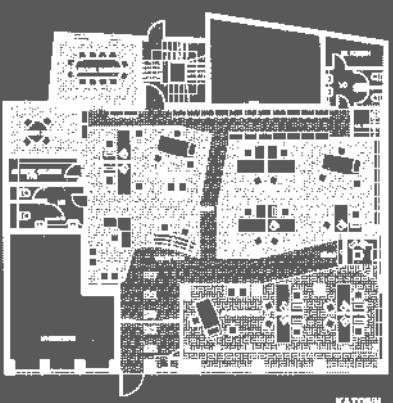
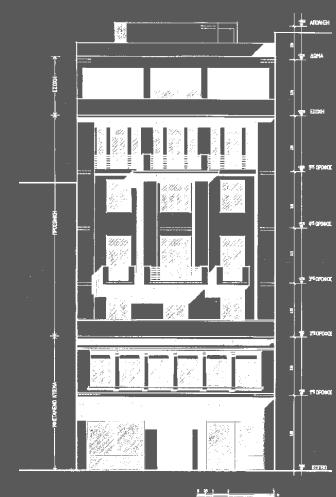
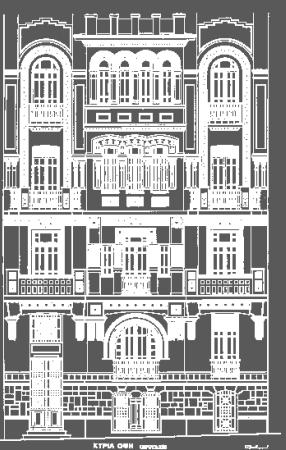
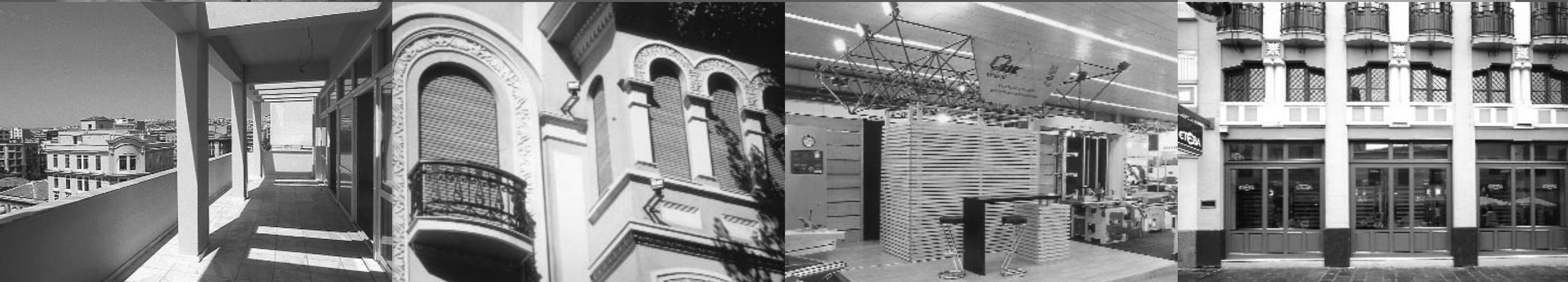
H Κριτική Επιτροπή

πάνω δεξιά: Περίπτερο προβολής του
ΟΠΠΕΘ '97, Παραλία Λευκού Πόργου,
1996, αρχ. Πρ. Νικηφορίδης, Μ. Κουόμο
μέση αριστερά: Μελέτη-κατασκευή
stand στη ΔΕΘ, 1998,
αρχ. Θ. Δουλάσινος, Ι. Κλειδαράς
μέση και κάτω δεξιά: Διαρρύθμιση
ισόγειου καταστήματος στην οδό
Κατούνη, Θεσσαλονίκη, ΜΕΤΕ ΣΥΣΜ ΑΕ,
αρχ. Κ. Λεφάκης, Ι. Δουύκα, Α. Τσιάντου

στη διπλανή σελίδα
πάνω αριστερά και δεξιά: Αποκατάσταση
διατηρητέου κτιρίου στην οδό Επιμενίδου
19, Άνω Πόλη Θεσσαλονίκης,
αρχ. Μ. Αναγνωστίδης, Μ. Δουάση,
Ο. Χατζοπούλου
μέση και κάτω αριστερά: Κτίριο γραφείων
και καταστημάτων στην οδό Βενιζέλου 24,
Θεσσαλονίκη, αρχ. Γ. Ζωϊδης, Στ. Λεφάκη
μέση και κάτω δεξιά: Αποκατάσταση και
επανάχρηση διατηρητέου κτιρίου στην
οδό Στρ. Καλλάρη 5, Θεσσαλονίκη,
ΜΕΤΕ ΣΥΣΜ ΑΕ, αρχ. Μ. Νομικός,
Α. Λαδά, Μ. Δουάση, Ε. Σταλέντζα

Αρχιτεκτονική του 20ού αιώνα

των Σάββα Κονταράτου και Wilfried Wang, αρχιτεκτόνων

Οργάνωση έκθεσης

Ελληνικό Ινστιτούτο Αρχιτεκτονικής
Deutsches Architekturmuseum

Επιμελητές

Σ. Κονταράτος, W. Wang

Σχεδιασμός Έκθεσης

Π. Δραγώνας, Η. Κωνσταντόπουλος

Φραγκφόρτη, Γερμανικό Μουσείο Αρχιτεκτονικής: 30/7-10/1999

Θεσσαλονίκη, Γ' Αποθήκη του ΟΛΘ, (σε συνεργασία με το Τμήμα Αρχιτεκτόνων του ΑΠΘ και τον ΣΑΘ): 30/11-14/12/1999

Παρίσι, Pavillon de l'Arsenal: 24/2-10/4/2000

Αθήνα, «Εργοστάσιο», Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών (σε συνεργασία με το ΤΕΕ): 18/5-2/7/2000

πάνω: Η Κάζα Μπάνκα στη Θεσσαλονίκη, 1911-12, από τα λιγοστά δείγματα Αρ Νουβώ στην Ελλάδα, αρχ. Π. Αρριγκόνι

δίπλα: Το Παπάφειο Ορφανοτροφείο στη Θεσσαλονίκη, 1893-1903, αρχ. Ξ. Παιονίδης

Ο φιλελληνισμός των Ευρωπαίων διανοούμενών και πολιτικών, καθώς και η αναβίωση των κλασικών ιδεώδων στις τέχνες συνολικά και στην αρχιτεκτονική ειδικότερα, έπαιξαν ενεργό ρόλο στη διαδικασία που οδήγησε το 1830 στην Ελληνική ανεξαρτησία. Από τον Λουδοβίκο Α' της Βαυαρίας, που αργότερα θα έβλεπε τον γιο του Όθωνα στο θρόνο του πρώτου νεότερου Ελληνικού Κράτους, ως τους ποιητές Φρήντριχ Χαίλντεριν και Λόρδο Βύρωνα, τους αρχαιολόγους Τζαϊμς Στιούαρτ και Νίκολας Ρέβετ, και τους αρχιτέκτονες Κάρλ Φρήντριχ Σίνκελ και Σερ Ρόμπερ Σμέρκ, αναπτύχθηκε στα τέλη του 18ου και στις αρχές του 19ου αιώνα ένα πολιτισμικό κίνημα που εγκαθίδρυσε τον μύθο του Νεοκλασικισμού, ο οποίος, ξεκινώντας από το ιδεώδες της ελληνικής δημοκρατίας, διείσδυσε βαθιά στις ίνες όλων των μειζόνων μορφών τέχνης. Η αρχιτεκτονική σε όλο τον δυτικό κόσμο εμπνεόταν πλέον από εκείνα τα ιδεώδη που συνόψισε ίσως καλύτερα ο Βίνκελμαν γράφοντας πως οι διαρκούς αξίας καλιτεχνικές μορφές της Ελληνικής αρχαιότητας εξέφρασαν «eine edle Einfalt und eine stille Grösse» – μια ευγενική απλότητα κι ένα ήρεμο μεγαλείο. Δεν εκπλήσσει επομένως το γεγονός ότι στη διάρκεια της βασιλείας του Όθωνα ο Νεοκλασ-

κισμός εισήχθη και στην Ελλάδα, τόσο από ξένους αρχιτέκτονες όπως ο Φρήντριχ φον Γκαϊρτνερ, οι αδελφοί Χάνσεν και ο Φρανσουά Μπουλανζέ, όσο και από Έλληνες αρχιτέκτονες που είχαν σπουδάσει στο Εξωτερικό, όπως ο Σταμάτης Κλεάνθης και ο Λύσανδρος Καυταντζόγλου.

Ορισμένα από τα κτίρια τους στην Αθήνα ανήκουν στα σημαντικότερα δείγματα του ευρωπαϊκού Νεοκλασικισμού, έστω και αν σπάνια αναφέρονται από τους ιστορικούς της αρχιτεκτονικής. Ο Νεοκλασικισμός περιγράφεται έξοχα με αρχιτεκτονικούς όρους στην πραγματεία του Κάρλ Μπέτιχερ *H Tektonikή των Ελλήνων*, του 1852. Η νεοκλασική αρχιτεκτονική λογική αποβλέπει στη δημιουργία ενός χωρικού οργανισμού ο οποίος συνολικά και ως τα μικρότερα μέλη του διέπεται από μια τάξη ανάλογη προς εκείνη της φύσης, μια τάξη που αποτέλεσε τη βάση για τους διαρκώς επανερχόμενους ρυθμιστικούς «τόπους» οι οποίοι ενέπνευσαν τις κλασικές αναβιώσεις διαμέσου της αρχιτεκτονικής του 19ου και του 20ού αιώνα όχι μόνο στην Ελλάδα, αλλά με ιδιαίτερες παραλλαγές σε αυτήν. Λόγω της διασύνδεσής της με την ελληνική αρχαιότητα, η νεοκλασική αρχιτεκτονική εγκαθιδρύθηκε στην Ελλάδα ως εθνικός ρυθμός που άρμοζε ιδιαίτερα σε όλα τα σημαντικά κτίρια (εκτός ίσως από τις εκκλησίες, για τις οποίες εξετάζονταν και τα βυζαντινά πρότυπα). Διαδόθηκε σε όλη τη χώρα και συγχωνεύτηκε επιτυχώς με τα τοπικά ιδιώματα της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής. Άλλα και διάρκεσε περισσότερο απ' όσα στις άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Κατά το τελευταίο μάλιστα τέταρτο του 19ου αιώνα γνώρισε μία ένδοξη αναβίωση χάρη στο γόνιμο τάλαντο του Έροντ Τσίλλερ που είχε έρθει από τη Γερμανία ως βοηθός του Τέοφιλ Χάνσεν το 1861 και παρέμεινε στην Ελλάδα ως τον θάνατό του το 1923. Στον διακριτικό εκλεκτικισμό του οφείλουμε ένα μεγάλο αριθμό έχοντων κτιρίων, δημόσιων και ιδιωτικών. Τέλος, ο Νεοκλασικισμός διατηρήθηκε και στις πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα ως μείζων συνιστώσα του αναπτυσσόμενου εκλεκτικισμού, ο οποίος ενίστει κλίνει προς το νεομπαρόκ. Στο μεταξύ ένας ριζοσπαστικότερος εκλεκτικισμός είχε εκδηλωθεί στη Θεσσαλονίκη, μεγάλο κοσμοπολιτικό κέντρο της Οθωμανικής αυτοκρατορίας ώς το 1913. Σε αυτή την πόλη είναι που έκαμε την εμφάνισή του και το Αρ Νουβώ, ενώ στην Αθήνα η επιρροή του ήταν μάλλον ισχνή.

Κατά τη δεκαετία του 1920, στην ελληνική πολιτισμική ζωή άρχισε να προβάλλεται το αίτημα της «ελληνικότητας» ή της «επιστροφής στις ρίζες». Κύριος εκφραστής του στην αρχιτεκτονική υπήρξε ο Αριστοτέλης Ζάχος που εμπνέοταν από τη βυζαντινή και τη λαϊκή αρχιτεκτονική. Ήταν όμως ο Δημήτρης Πικιώνης που έδωσε πνοή σε αυτό το αίτημα με τις θέσεις του

για την ενότητα και την ιδιαιτερότητα της όλης ελληνικής παράδοσης.

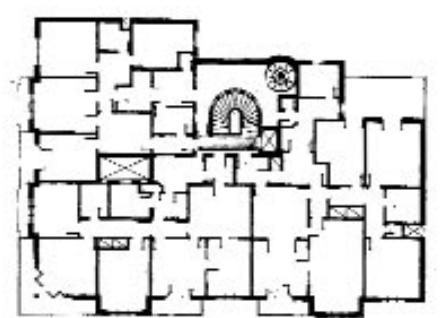
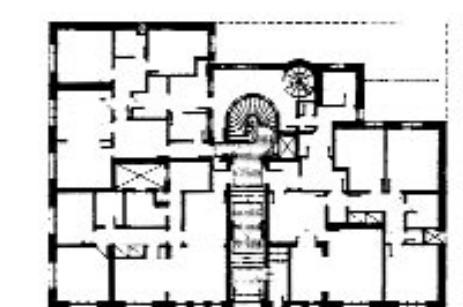
Το παραδοσιοκρατικό κίνημα, με την έμφαση που έδινε στην απλότητα, την ειλικρίνεια και τη γεωμετρική αρμονία, προετοίμασε ως ένα βαθμό τον δρόμο για την υποδοχή του Μοντέρνου Κινήματος, ενώ είχε ήδη εμφανιστεί κι ένας αναγωγικός κλασικισμός με στοιχεία Αρ Ντεκό. Εμπνεόμενος κυρίως από τον Λε Κορμπυζέ και το Μπάουχαους, ο ελληνικός μοντερνισμός εκδηλώθηκε στην καθαρότερη μορφή του ήδη από το 1930, δηλαδή είχε ιδωθεί ως τον ιταλικό και τον ισπανικό μοντερνισμό (μολονότι η Ελλάδα δεν είχε γνωρίσει την απελευθερωτική επενέργεια ενός κινήματος συγγενούς προς το Αρ Νουβώ).

Στην Ελλάδα, ο εμφύλιος πόλεμος πού ακολούθησε την απελευθέρωση από τη γερμανική κατοχή επέτεινε την ασυνέχεια που είχε προκαλέσει ο Β' παγκόσμιος πόλεμος και, σε μεγάλο βαθμό, ακύρωσε τις προσπάθειες ανοικοδόμησης της χώρας. Επιπλέον, ενδυνάμωσε τις συντηρητικότερες ιδεολογίες. Ωστόσο, στη δεκαετία του 1950 μερικοί από τους επιζώντες πρωτοπόρους του προπολεμικού μοντερνισμού και οι νεότερες γενιές αρχιτεκτόνων κατόρθωσαν να παλινορθώσουν τον μοντερνισμό. Την ίδια περίοδο, η ιδιοσυγκρασιακή παραδοσιοκρατία του Πικιώνη βρήκε τις ποιητικότερες εκ-

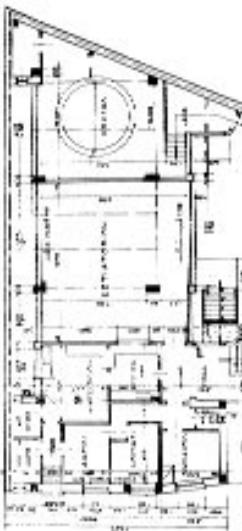
φράσεις της και ο τοποκεντρικός ρασιοναλισμός του Άρη Κωνσταντινίδη έφτασε σε λαμπρές πραγματώσεις. Έκτοτε, οι Έλληνες αρχιτέκτονες προσπάθησαν να παρακολουθήσουν τα κύρια ρεύματα της παγκόσμιας αρχιτεκτονικής, αλλά ταυτόχρονα βρήκαν συχνά τον τρόπο να προσδώσουν στα έργα τους έναν πρόδηλα τοπικό χαρακτήρα. Η νεότερη ελληνική αρχιτεκτονική δεν άσκησε ασφαλώς παρά ελάχιστη επιρροή διεθνώς. Ωστόσο, η επισκόπησή της δείχνει σαφώς ότι ενέχει στοιχεία ικανά να προκαλέσουν το ενδιαφέρον και των ξένων. Ο Πικιώνης και ο Κωνσταντινίδης, ο πρώτος με την αναβίωση λαμπρών παραδοσιακών ιδιωμάτων και ο δεύτερος με μια ορθολογική αναγωγή του κλασικισμού, όχι μόνο επηρέασαν τους νεότερους ομοτέχνους τους στην Ελλάδα, αλλά βρήκαν απήχηση και στο εξωτερικό. Αξιοσημείωτα διαφορετικές θέσεις, όπως εκείνη που υιοθέτησε ο Τάκης Ζενέτος στη δεκαετία του 1960, γοητεύουν ακόμη τους ξένους παρατηρητές. Καθώς η μελέτη της αρχιτεκτονικής εστιάζεται όλη και περισσότερο στις διάφορες περιοχές του κόσμου, οι εισφορές που έχουν συλλεγεί στον τόμο τούτο θα αναγνωριστούν, ελπίζουμε, για την ιδιαιτερη αλλά καθολική σημασία τους. Η ελληνική αρχιτεκτονική του 20ού αιώνα δεν είναι, βέβαια, εντελώς άγνωστη στο ξένο εν-

πάνω: Ο εσωτερικός κυκλικός φωταγώγος στο Μέγαρο Εφεσίου, Σταδίου 28, Αθήνα (σήμερα βιβλιοπωλείο Κάουφμαν), 1925-28, αρχ. Β. Τσαγρής
κάτω: Πολυκατοικία στις οδούς Πλουτάρχου και Υψηλάντου, Αθήνα, 1933, αρχ. Κ. Κυριακίδης

διαφερόμενο κοινό. Τα επιτεύγματα του ελληνικού παρασιαλισμού της δεκαετίας του 1930 αναγνωρίστηκαν έγκαιρα από τον Alberto Sartoris και παρουσιάστηκαν στο *L'Architecture d'aujourd'hui* και σε άλλα αρχιτεκτονικά περιοδικά. Το έργο του Πικιώνη εκτιμήθηκε δεδόντως από ξένους αρχιτέκτονες και κριτικούς, όπως οι A. van Eyck, A. και P. Smithson, K. Frampton, B. Podrecca και A. Ferlenga, και έγινε διεθνώς γνωστό μέσω μεταθανάτιων ατομικών εκθέσεων στην Architectural Association (Λονδίνο 1989), στη Μπιενάλε Αρχιτεκτονικής της Βενετίας (1991) στα Μουσεία Αρχιτεκτονικής του Ελσίνκι (1993-94) και του Όσλο (1994), καθώς και στο Ίδρυμα Querini Stampalia της Βενετίας (1999). Τα κτίρια και οι μελέτες του Κωνσταντινίδη εμφανίστηκαν σε πολλά ξένα περιοδικά και ο ίδιος είχε κλήθει να παρουσιάσει το έργο του σε διάφορες αρχιτεκτονικές σχολές της Ευρώπης. Το 1984 ο H. Κωνσταντόπουλος επιμελήθηκε για τις Εκδόσεις 9H του Λονδίνου μια μονογραφία για τον Νίκο Βαλσαμάκη και το 1985 εκδόθηκε από τον Rizzoli, με επιμέλεια του K. Frampton, μια μονογραφία αφιερωμένη στους Δημήτρη και Σουζάν Αντωνακάκη. Ο Βαλσαμάκης, το ζεύγος Αντωνακάκη και ο Αλέξανδρος Τομπάζης παρουσίασαν το έργο τους στη Μπιενάλε της Βενετίας του 1991. Ο Κυριάκος Κρόκος, που απεβίωσε πρόωρα πέρυσι, αντιπροσώπευσε την Ελλάδα στην Τρίτη Μπιενάλε Αρχιτεκτονικής στο Κέντρο Πομπινού (1990) και στην Έκτη Μπιενάλε Αρχιτεκτονικής της Βενετίας του 1996. Πολλοί άλλοι αρχιτέκτονες έχουν επίσης παρουσιάσει έργα τους σε ξένα περιοδικά και εκθέσεις. Το 1994 ένα βιβλίο με σύγχρονα ελληνικά σπίτια, επιμελημένο από τον Δ. Φιλιππίδη, εμφανίστηκε σε αγγλική και ισπανική έκδοση. Παρά τη δημοσιότητα αυτή, η Ελλάδα και οι Έλληνες αρχιτέκτονες σπάνια αναφέρονται σε

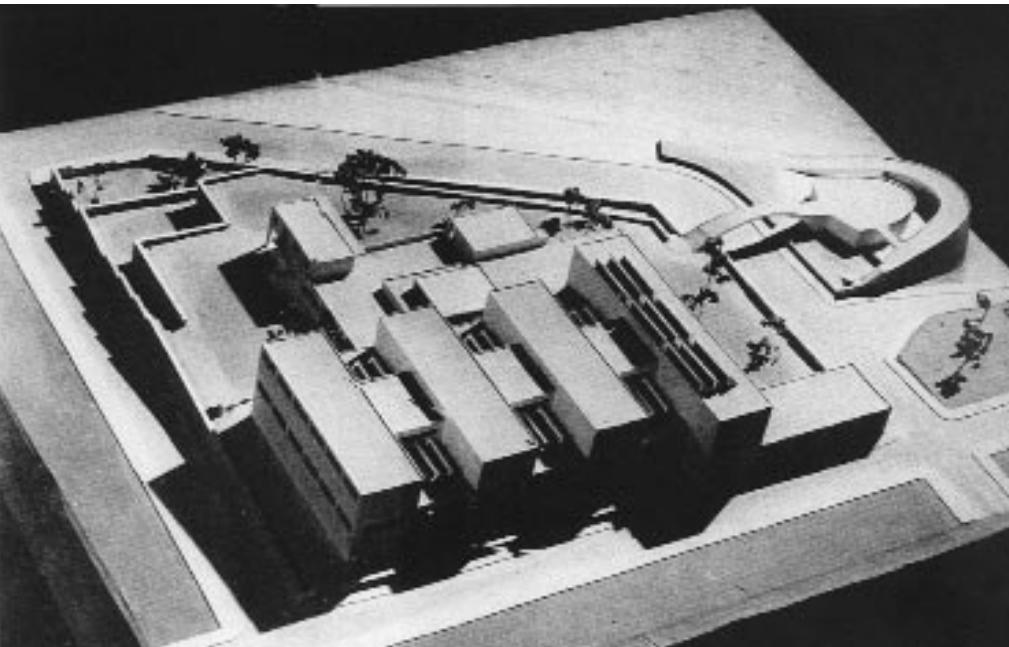

πάνω: Συγκρότημα δημοποιημένων σχολείων στις οδούς Λισσίων και Μηχ. Βόδα, Αθήνα, 1932-33, αρχ. Κ. Παναγιωτάκος μέση: Κατοικία Κ. Φακίδη στη Γλυφάδα, 1932-33, αρχ. Στ. Παπαδάκης

που προηγήθηκε της παρούσας ελληνικής – ήταν να συμπληρώσει κάπως αυτό το κενό προσφέροντας μια εκτενέστερη άποψη της ελληνικής αρχιτεκτονικής του 20ού αιώνα. Η έκθεση παρουσιάζει μια επιλογή 113 έργων που σχεδιάστηκαν από τα τελευταία χρόνια του 19ου αιώνα ως τις μέρες μας. Τα έργα επιλέχθηκαν από το διοικητικό συμβούλιο του Ελληνικού Ινστιτούτου Αρχιτεκτονικής και τον διευθυντή του Γερμανικού Μουσείου Αρχιτεκτονικής με βασικά κριτήρια την αρχιτεκτονική ποιότητα και την ιστορική σημασία. Καταβλήθηκε προσπάθεια η επιλογή να αντιπροσωπεύει όλες τις κύριες τάσεις και να ανακλά κατά το δυνατόν τις ιδιαιτερότητες της ελληνικής αρχιτεκτονικής. Μόνο πραγματοποιημένα έργα έχουν περιληφθεί αν και κάποια από αυτά έχουν σήμερα κατεδαφιστεί ή αλλοιωθεί. Κατά κανόνα κάθε αρχιτέκτονας αντιπροσωπεύεται από ένα ή δύο κτίρια. Μόνο σε οκτώ περιπτώσεις το άριο ανήθηκε στα τρία και, ειδικά για τον Πικιώνη, στα τέσσερα. Είναι προφανές πως η επιλογή δεν

πάνω: Αρχαιολογικό Μουσείο Ηρακλείου,
1933-58, αρχ. Π. Καραντίνας
κάτω: Το κτίριο εκθέσεων αυτοκινήτων
της Φορντ στη Λεωφ. Συγγρού, Αθήνα,
1934-35, αρχ. Γ. Κοντολέων
(κατεδαφίστηκε το 1997)

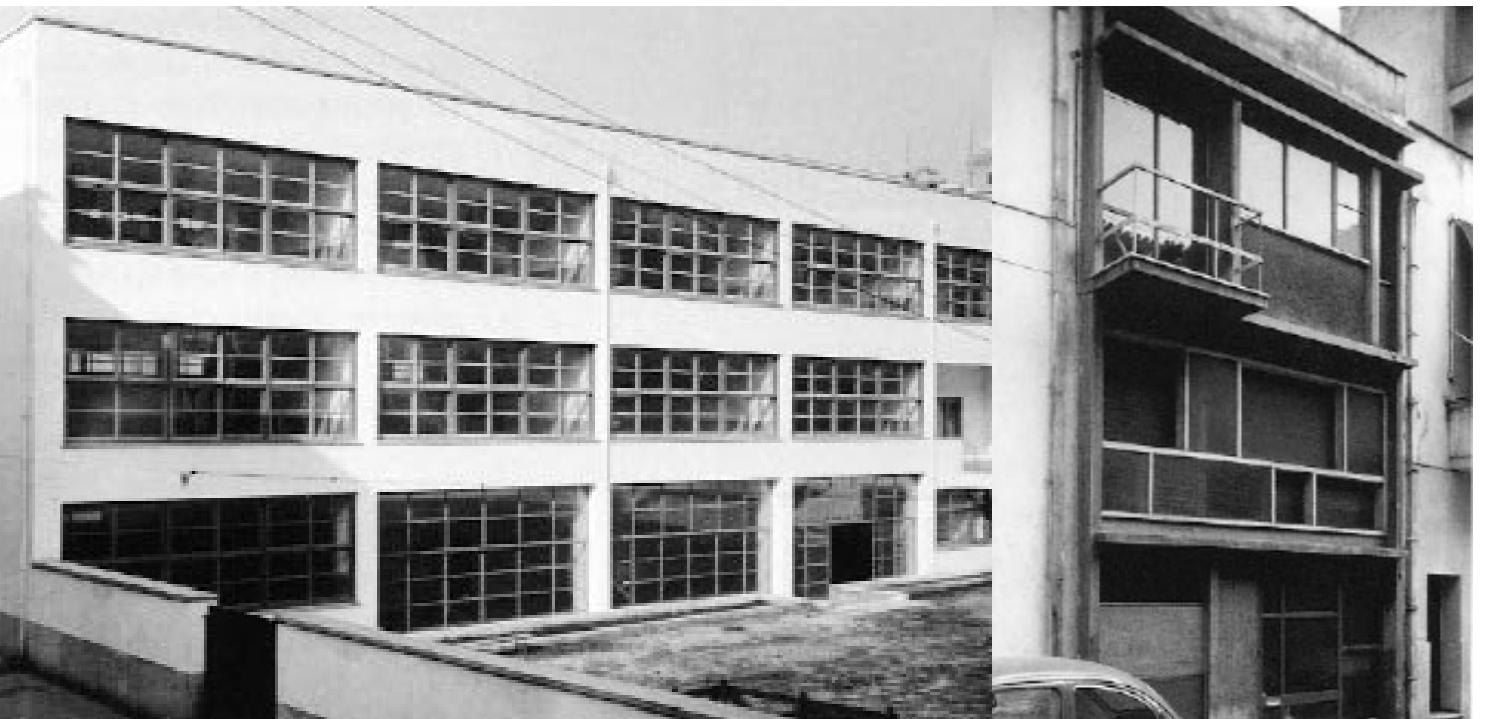

κάτω αριστερά: Ανώτερο Παρθεναγάνειο
Θεσσαλονίκης, 1933-35,
αρχ. Ν. Μητσάκης
κάτω δεξιά: Κατοικία και ατελίε
Σημέρη, Αθήνα, 1956-58,
αρχ. Αρ. Προβελέγγιος

μπορούσε να επεκταθεί τόσο ώστε να περιλά-
βει όλα τα σημαντικά κτίρια που χτίστηκαν στη
διάρκεια του αιώνα. Ορισμένα από τα παραλει-
πόμενα παρουσιάζονται σε φωτογραφίες που
συνοδεύουν τα κείμενα του καταλόγου. Λυπού-
μαστε που και πάλι πολλοί άξιοι αρχιτέκτονες
δεν αντιπροσωπεύονται.

Ο κατάλογος εικονογραφεί και αναλύει συνο-
πτικά όλα τα κτίρια που παρουσιάστηκαν στην
έκθεση. Προτάσσονται τέσσερα ιστορικά και
επτά θεματικά δοκίμια, γραμμένα από Έλληνες
ιστορικούς και κριτικούς της αρχιτεκτονικής.
Ελπίζουμε ότι προσφέρουν μια έγκυρη άποψη
για την ιστορική εξέλιξη της ελληνικής αρχιτε-
κτονικής στον λήγοντα αιώνα μας, καθώς και
για ορισμένα συναφή ζητήματα. Στο προσάρτη-
μα περιλαμβάνονται βιβλιογραφία και βιογραφι-
κά σημειώματα των αρχιτεκτόνων. Ευχαριστού-
με θερμά τον υπουργό ΠΕΧΩΔΕ Κώστα Λαλιώτη
και τον πρώην υπουργό Πολιτισμού και σήμερα
Ανάπτυξης, Ευάγγελο Βενιζέλο για την θητική
και οικονομική τους υποστήριξη, καθώς και για
την προθυμία τους να προλογίσουν τον κατάλο-
γο τούτο. Είμαστε βαθιά υποχρεωμένοι στους
διευθυντές και στην ελληνική γνωμοδοτική επι-
τροπή του Ιδρύματος Σταύρου Σ. Νιάρχου. Χω-
ρίς την έγκαιρη και γενναιόδωρη χορηγία αυτού
του Ιδρύματος η έκθεση και η έκδοση του κατα-
λόγου δεν θα είχαν πραγματοποιηθεί. Ευχαρι-

στίες οφείλουμε επίσης στο Ελληνικό Ίδρυμα
Πολιτισμού, στο Ίδρυμα Ι. Φ. Κωστόπουλου, στα
καταστήματα Φραγκφούρτης της Εθνικής Τρά-
πεζας, της Αγροτικής Τράπεζας και της Εμπο-
ρικής Τράπεζας, στη Flughafen Frankfurt Main
και στην Ορφεύς Βεΐνόγλου Διεθνής Μεταφορι-
κή, των οποίων η ενίσχυση μας κατέστησε πε-
ρισσότερο αισιόδοξους για την επιτυχία του εγ-
χειρήματος. Ευχαριστούμε επίσης το Τεχνικό
Επιμελητήριο Ελλάδας που ανταποκρίθηκε στο
αίτημά μας να επιχορηγήσει την παρουσίαση
της εκθεσής στην Αθήνα, καθώς και την Ανω-
τάτη Σχολή Καλών Τεχνών που δέχτηκε να τη
φιλοξενήσει στον εκθεσιακό της χώρο.
Τέλος, θα θέλαμε να εκφράσουμε την ευγνω-
μοσύνη μας στους συγγραφείς των δοκιμών και
των περιγραφών των κτιρίων, στους φορείς και
τα πρόσωπα που μας επέτρεψαν να χρησιμο-
ποιήσουμε ή και να δανειστούμε υλικό από τα
αρχεία τους, στον Ορέστη Δουμάνη για τις πο-
λύτιμες συμβουλές του, στους Ηλία Κωνστα-
ντόπουλο, Πάνο Δραγώνα και Βασιλική Πετρί-
δου που μοιράστηκαν μαζί μας τον φόρτο οργα-
νωτικής εργασίας, στην Ήρώ Φούτρου για την
γραμματειακή συνδρομή της, και σε όλους
εκείνους που συνέβαλαν κατά διάφορους τρό-
πους στην πραγματοποίηση της έκθεσης και
της έκδοσης του καταλόγου.

3η Πανελλήνια Έκθεση Αρχιτεκτονικού Έργου του ΣΑΝΑ

Οργάνωση έκθεσης
Σύλλογος Αρχιτεκτόνων Ν. Αχαΐας
Σχεδιασμός έκθεσης
Τ. Βανδώρας, Κ. Καλογερόπουλος

Πάτρα, Παλαιό Δημοτικό
Νοσοκομείο: 15-25/6/2000

Επεμβάσεις στον αστικό και περιαστικό χώρο

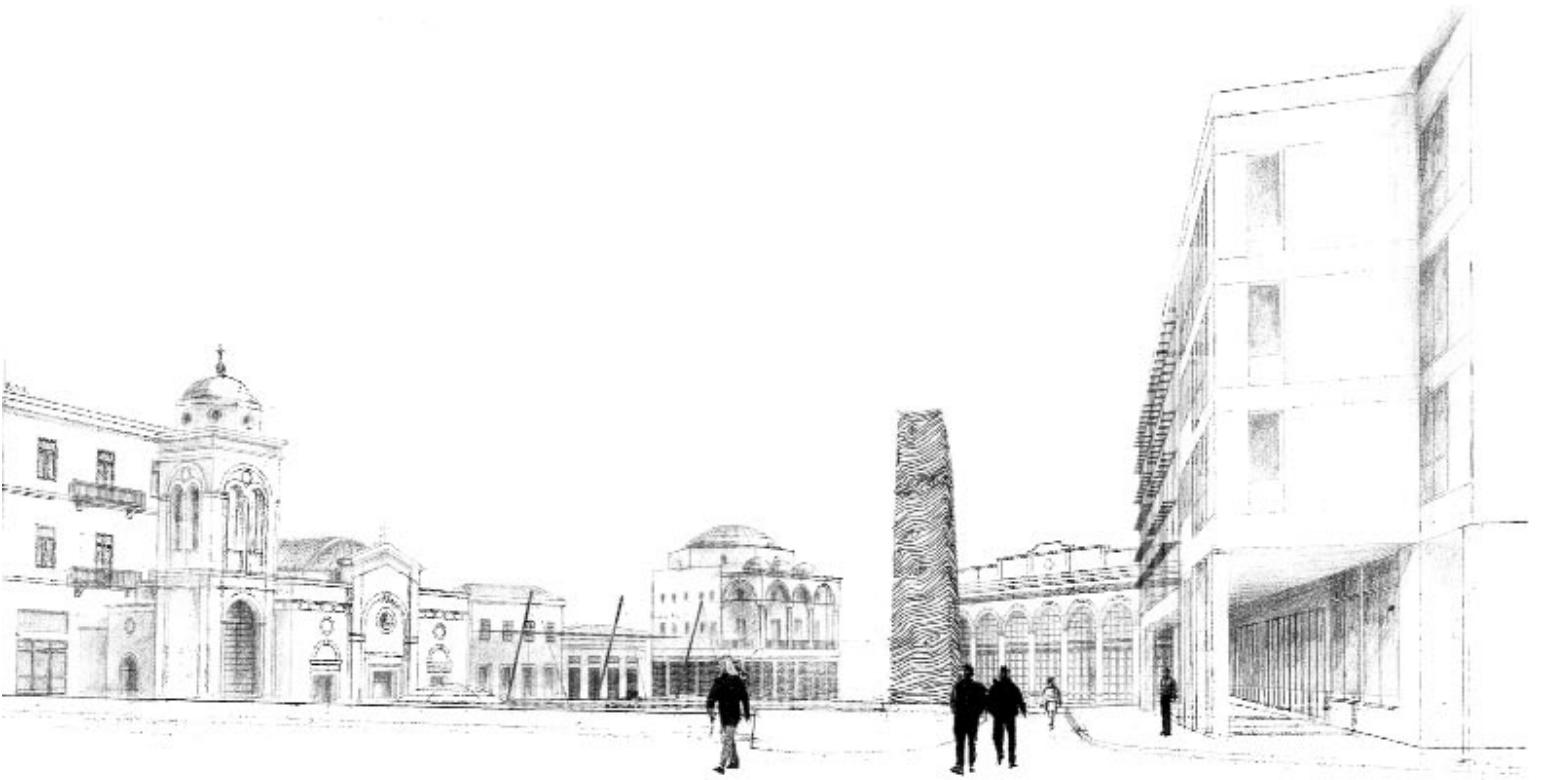
Τόσο η 1η Έκθεση Αρχιτεκτονικού Έργου το 1994, όσο και η 2η το 1997, που διοργάνωσε ο Σύλλογος Αρχιτεκτόνων Νομού Αχαΐας, αποτέλεσαν εκδηλώσεις προώθησης του διαλόγου και της έρευνας για την αρχιτεκτονική στη χώρα μας, στοχεύοντας:

1. Στην επικοινωνία ανάμεσα στον αρχιτέκτονα και τον πολίτη.

νικού έργου στην πολιτισμική ταυτότητα του αστικού και περιαστικού χώρου.

2. Στη σχέση ανάμεσα στις οικουμενικές τεχνολογίες και τις τοπικές πολιτισμικές αξεσ.

Είναι προφανές ότι η έκθεση καταγράφει την πρόσφατη αρχιτεκτονική σκέψη και πράξη στη χώρα μας, η οποία είτε αντιστοιχεί σε μία διευρυμένη αισθητική αντίληψη, είτε αποτελεί ξεχωριστή προπτερία επέμβασης στον αστικό

πάνω: Διαμόρφωση της Πλατείας Μοναστηράκιου με προτάσεις για τα μέτωπα που την περιβάλλουν, αρχιτεκτονικός διαγωνισμός, Α' βραβείο, 1998, αρχ. Ν. Καζέρος, Ζ. Κωστοπούλου, Β. Μανιδάκη, Χρ. Παρακεντέ, Ε. Τζιρτζιάκη

στην διπλανή σελίδα
πάνω: Διαμόρφωση της Πλατείας Κουμουνδούρου, συμμετοχή σε αρχιτεκτονικό διαγωνισμό, 1998, αρχ. Θ. Καναρέλης, Β. Τροφά μέση και κάτω: Διαμόρφωση Πλατείας Δημοσθένει Σωτηρίου στο Μαρκόπουλο Μεσσογαίας, Πανελλήνιος αρχιτεκτονικός διαγωνισμός, Α' βραβείο, 1998, αρχ. Π. Δραγώνας, Β. Χριστοπούλου

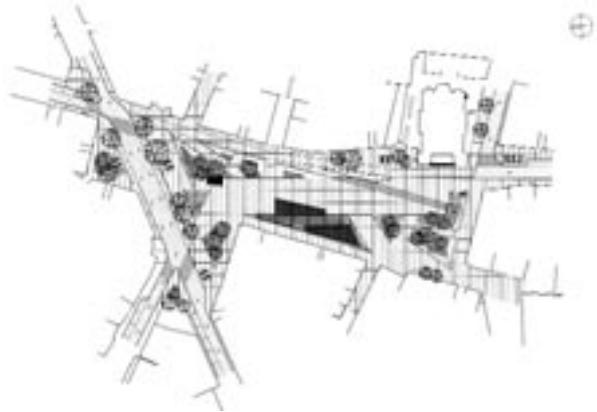
2. Στην επικοινωνία των αρχιτεκτόνων μεταξύ τους, χωρίς επαγγελματικά στεγανά.
3. Στη διερεύνηση του θεσμικού και επιστημονικού πλαισίου ασκησης του επαγγέλματος.
4. Στην κατοχύρωση του ρόλου του αρχιτέκτονα στην κοινωνία.
5. Στην κατοχύρωση της έκθεσης ως τριετή θεσμό.

Η 3η έκθεση αρχιτεκτονικού έργου με θέμα «Επεμβάσεις στον αστικό και περιαστικό χώρο» αποτελεί τον «κοινό τόπο» όπου εκθέτουν αρχιτέκτονες απ' όλη την Ελλάδα, προσπαθώντας να επανερμηνεύσουν και να επανασχεδιάσουν τον αστικό και περιαστικό χώρο. Είναι μια έκθεση που στοχεύει κύρια:

1. Στην εγγραφή ή ενσωμάτωση του αρχιτεκτο-

και περιαστικό χώρο. Είναι βέβαιο ότι στις ευρωπαϊκές και ανεπτυγμένες οικονομικά κοινωνίες ο ρόλος της αρχιτεκτονικής είναι αναγνωρίσιμος κοινωνικά και η ίδια η αρχιτεκτονική επιδρά βελτιωτικά στην ποιότητα των σύγχρονων πόλεων. Η σύγχρονη ελληνική κοινωνία χαρακτηρίζεται ακόμα από τη σύγκρουση του συλλογικού οράματος και της δυναμικής της καθημερινότητας, όπου η θέση του αρχιτέκτονα είναι συχνά δραματική.

Είναι δε φανερό ότι οι προθέσεις του εργοδότη-πελάτη παιζουν κρίσιμο ρόλο στην επιτυχή έκβαση οποιουδήποτε αρχιτεκτονικού εγχειρήματος. Εύλογα μια τέτοια διαπίστωση μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι θα πρέπει να δοθεί προτεραιότητα στην ευαισθητοποίηση και εκπαίδευση ολόκληρης της κοινωνίας όσον αφορά

στην αρχιτεκτονική, την αισθητική και γενικά το σχεδιασμό του περιβάλλοντος. Ένα από τα ζητούμενα, λοιπόν της έκθεσης είναι ακριβώς ο προσδιορισμός του αρχιτεκτονικού έργου στις σύγχρονες κοινωνικές και πολιτισμικές δομές της χώρας.

Τα έργα που εκτίθενται περιλαμβάνονται στον κατάλογο της έκθεσης, ομαδοποιημένα σε θεματικές ενότητες:

1. Επεμβάσεις σε δημόσιο χώρο
2. Ειδικά κτίρια
3. Ειδικές κατασκευές
4. Κατοικία

Πρέπει να σημειωθεί ότι:

Με την προκήρυξη της έκθεσης ανακοινώθηκε η σύσταση τριμελούς επιτροπής από τον Σ.Α.Ν.Α., αποτελούμενη από τους αρχιτέκτονες Δημήτρη Φατούρο, Δημήτρη Αντωνακάκη και Ηλία Ζέγγελη για την επιλογή των έργων.

Τα μέλη της επιτροπής Δημήτρης Φατούρος και Δημήτρης Αντωνακάκης επέλεξαν 125 έργα από το σύνολο των 185, που εκδήλωσαν ενδιαφέρον συμμετοχής στην έκθεση.

Οι αρχιτέκτονες-καθηγητές Δημήτρης Φατούρος και Δημήτρης Αντωνακάκης, μετά από πρόσκληση του συλλόγου, συμμετέχουν τιμητικά στην έκθεση.

Τέλος, πρέπει να σημειωθεί ότι η ποιότητα τόσο του καταλόγου, όσο και των πινακίδων της έκθεσης, είναι αποτέλεσμα του υλικού που κάθε αρχιτεκτονικό γραφείο μας απέστειλε.

Η 3η Έκθεση Αρχιτεκτονικού Έργου, μαζί με τις παράλληλες εκδηλώσεις που την πλαισιώνουν αποτελεί ένα σημαντικό κανάλι πληροφόρησης και γνωριμίας των ιδεών που καθορίζουν την αρχιτεκτονική στη χώρα μας.

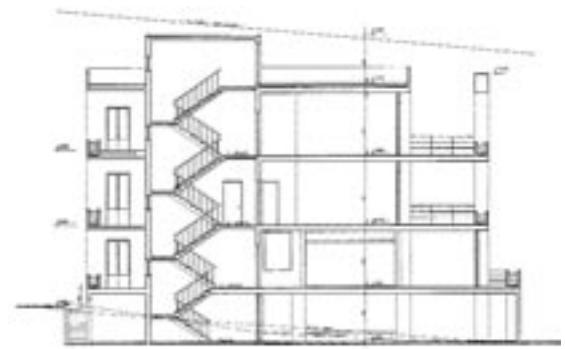
Ελπίζουμε ότι η έκθεση αντανακλά την εικόνα μιας καλύτερης αρχιτεκτονικής παραγωγής στη χώρα μας, αναδεικνύοντας ταυτόχρονα το ρόλο του αρχιτέκτονα στη σύγχρονη κοινωνική και πολιτισμική δομή της χώρας.

πάνω: Μουσείο Φυσικής Ιστορίας
Αλεξανδρούπολης, 1999,
αρχ. Ι. Αικατερινάρης, Γ. Νάνος,
Γ. Ιωαννίδης, Ν. Σουλάκης
μεσα: Εξαώροφο κτίριο γραφείων της
Εθνικής Τράπεζας στην Αθήνα, μελέτη
1998, Ομάδα ΑΡΣΙΣ, (αρχ. Κ. Μωράϊτης,
Κ. Χελιδώνη, Λ. Μπουλάματη, Α. Δάμαλα
κάτω: Συγκρότημα κτιρίων γραφείων,
Ν. Κηφισιά Αττικής, αρχ. Β. Μπασκόζας,
Δ. Τσαγκαράκη, Χρ. Μαυραγάνη

στη διπλανή σελίδα

πάνω: Μνημείο Πεσόντων 1940-44 στον
Κρουσώνα Ηρακλείου Κρήτης, 1994-2000,
αρχ. Σ. Φανουράκης, Μ. Καλιγιαννάκης
κάτω: Επέκταση του Αρχαιολογικού
Μουσείου Καβάλας, μελέτη 1998,
ΠΟΛΙΣ ΑΕ (αρχ. Ι. Βλάχος, Γ. Παπακώστας,
Ν. Παπαμήχος)

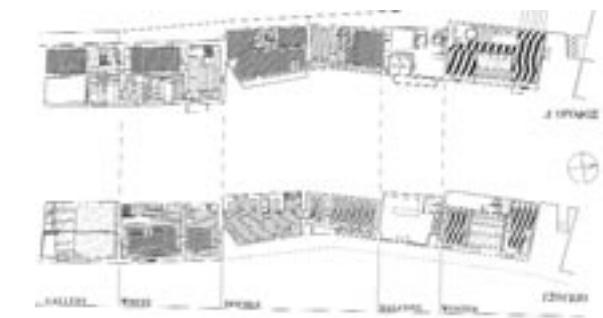

48

πάνω: Τριώροφη κατοικία με πλοτί,
αρχ. Σπ. Κάπης, Μ. Μάτσικα
κάτω: Κατοικία στο Μετζ, 1997-98,
αρχ. Ε. Πορτάλιου

πάνω: Διώροφη κατοικία στο Μιντιλόγλι
Πάτρας, 1996-2000, αρχ. Τ. Βανδώρος,
Λ. Καρακώστα
μέση, αριστερά και δεξιά: Συγκρότημα
παραδοσιακών κατοικιών, 1996-98,
αρχ. Ν. Σκουτέλης, Φ. Ζανόν
κάτω, αριστερά και δεξιά: Μονοκατοικία
στο Λεμονοδάσος Πόρου, 1990-94.
αρχ. Γ. Αποστολάκος,
Γ. Παυλίδου-Αποστολάκου

49

7η Διεθνής Έκθεση Αρχιτεκτονικής Μπιενάλε Βενετίας 2000

του Ηλία Ζέγγελη, αρχιτέκτονα

Οργάνωση έκθεσης
Υπουργείο Πολιτισμού
Τμήμα Εικαστικών Τεχνών
Διεύθυνση Καλών Τεχνών
Επίτροπος και σχεδιασμός
έκθεσης
Η. Ζέγγελης
Συνεργάτες
Ε. Κωστίκα, Υρώ Τσιούνη

Μπιενάλε Βενετίας:
18/6-29/10/2000

Με αφετηρία τον νέο αιώνα, στόχος της έκθεσης αυτής είναι να αναδείξει το ταλέντο, τις αξίες και τη δημιουργικότητα της αναδύομενης γενιάς των νέων ελλήνων αρχιτεκτόνων. Πέρα από το προφανές ενδιαφέρον και το εγγενές προσόν μιας τέτοιας προσπάθειας –και ιδιαίτερα ερήμην κατάλληλων συγκυριών για την προβολή του έργου τους– η επιλογή μου πρέπει να εννοηθεί όχι μόνο σαν αναγνώριση του οραματισμού αυτής της γενιάς αλλά και σαν πεποίθηση: ότι έτσι διαρθρώνεται η μόνη ορθή ανταπόκριση μιας πρωταρχικής μετατόπισης μέσα από το ελληνικό πνεύμα της εποχής. Προερχόμενη από μια σταδιακή επισώρευση πραγματικότητας, πρόκειται για μία πλάγια μετατόπιση από παλιότερες τοποθετήσεις και δόγματα και μια αναγνώριση χθεσινών αγνοούμενων που μέσα από την ιδιαίτερή τους συμπύκνωση αναδειχθήκανε σαν παντελώς ελληνικά. Μια αναζωογόνηση της πραγματικότητας που χρειάζεται νέους, ή τουλάχιστον όσους μπορούν να «δουν» τα χαρακτηριστικά που προβάλει. Για να καταστεί-

λουν μια εσωτερική επιχειρηματολογία και να αναδιατυπώσουν μια καινούργια πραγματικότητα. Ανταπόκριση μέσα από την οποία η αισιοδοξία, η αυτοπεποίθηση και ανανεωμένες φιλοδοξίες, σε συνδυασμό με μια συνεχώς αυξανόμενη απαίτηση για καλύτερη ποιότητα ζωής και περιβάλλοντος, συναπαρτίζουν το τελικό αποτέλεσμα μιας εκτεταμένης περιόδου συνεχούς ανάπτυξης και σταθερότητας. Αυτή η νέα γενιά είναι καρπός μιας Ελλάδας σε άνεση και αυτοπεποίθηση. Είναι εξοικειωμένη με το περιβάλλον που για μια μεγαλύτερη γενιά είναι σχετικά νέο, ψυχική και υλικά. Διαισθάνεται τις δυνατότητές τις, διακρίνει τις ποιότητές τις: άλλου τύπου ανασφάλειες την αφήνουν άθικτη. Και μεγάλο μέρος αυτής, ήδη ασχολείται με την δημιουργική αναδιατύπωση και υλοποίηση των ονείρων και προσδοκιών του ελληνικού κοινού.

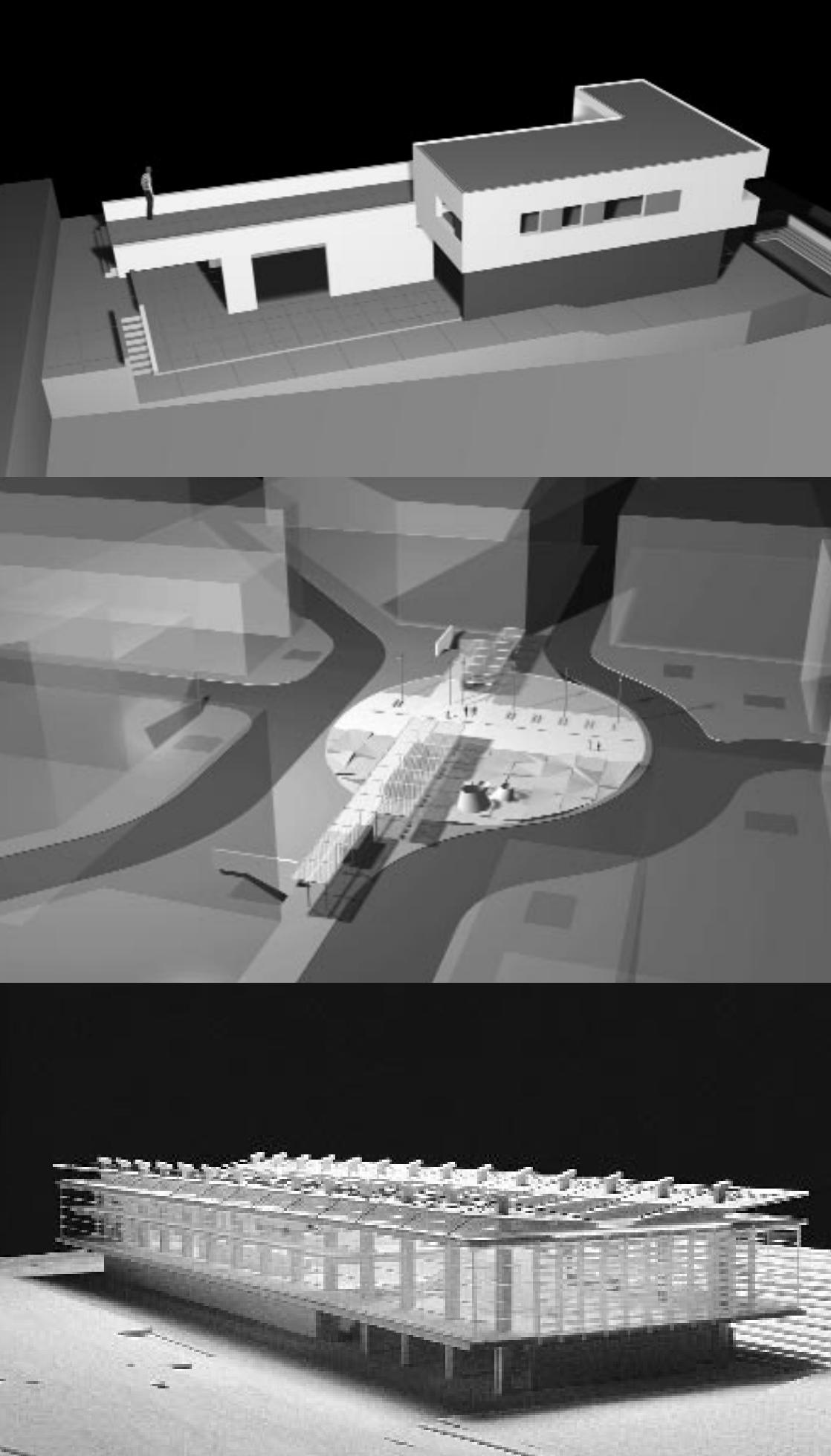
Παρόλη την μακριά ελληνική ιστορία και τη θέση της Αθήνας –η αρχαιότερη από τις ευρωπαϊκές πρωτεύουσες– η Ελλάδα είναι από τη

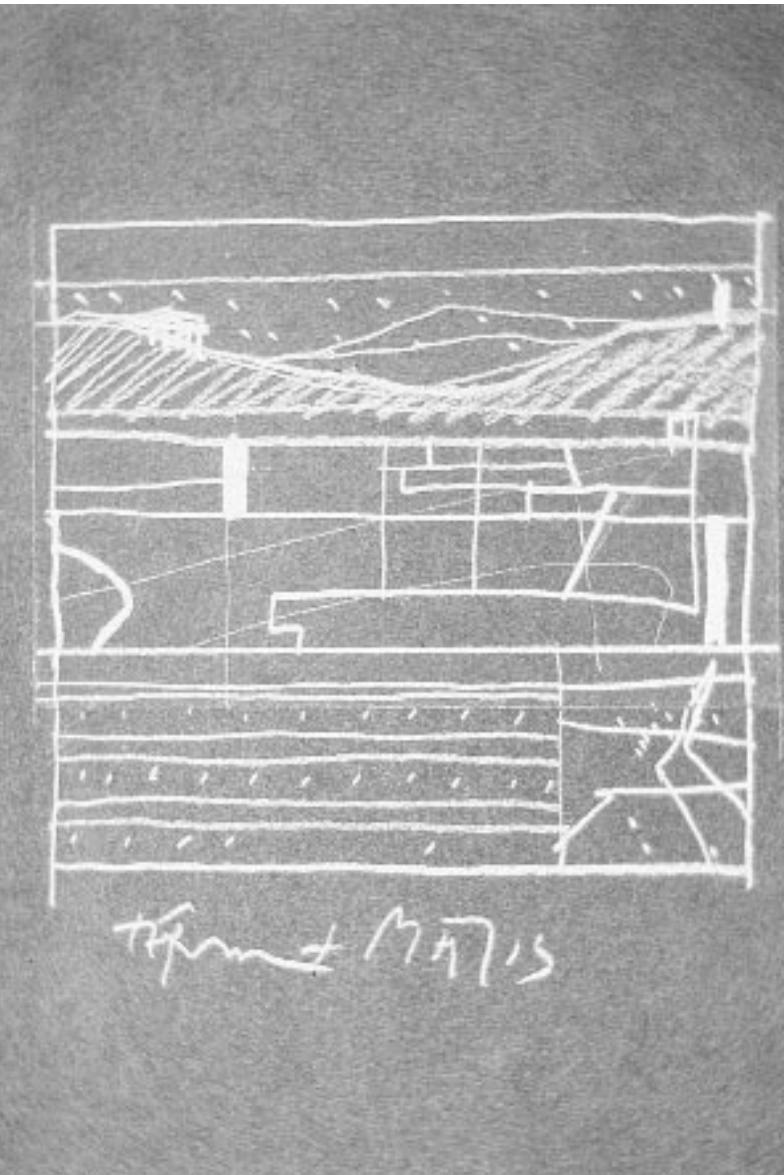
64

πάνω: Μονοκατοικία στο Ψυχικό, Αθήνα,
1996, αρχ. Η. Μπερτάκη, Χρ. Λουκοπούλου,
Κ. Πανηγύρης
μέση: Πλατεία Ομονοίας, Αθήνα 1998,
συμμετοχή σε αρχιτεκτονικό διαγωνισμό,
αρχ. Γ. Αίσωπος, Χρ. Λουκοπούλου
κάτω: Μουσείο Ακρόπολης, 1990,
'Επαινος α' φάσης στο διεθνή διαγωνισμό,
αρχ. Π. Νικολακόπουλος

διπλα: "Transarchitectures", M. Novak

σκοπιά της αρχιτεκτονικής μια σχεδόν αποκλειστικά μοντέρνα χώρα. Αντιμέτωπη στην πρόκληση του εκσυγχρονισμού του 20ού αιώνα υιοθέτησε πλήρως και αυτούσιο τον Μοντερνισμό. Αν όχι ως ιδεολογία, τον οικειοποίηθηκε ως τεχνολογία και κοινή λογική για να εξυπηρετήσει τις ανάγκες μιας ολοένα και πιο εντατικής αστικοποίησης, χωρίς αυτό να αποτελεί ούτε το άλμα ούτε τον κλονισμό που αποτέλεσε σε άλλες χώρες. Για την Ελλάδα ήταν μα εύκολη προσαρμογή, καθόσον ο Μοντερνισμός προσέγγιζε στο πνεύμα το ελληνικό παραδοσιακό καθεστώς. Μεταλλαγή κατ' εξοχήν κλίμακας και ποσότητας. Μέσα από αυτήν, αναπτύχθηκε μια νέα εγγενής αρχιτεκτονική γλώσσα που δημιούργησε σειρά κτιριακών τύπων από τους οποίους ο πρακτικότερος, ο σχεδόν ολοκληρωτικά αγνοούμενος και πανταχού παρών, είναι η πολλαπλής χρήσης πολυκατοικία. Μέσω αυτής της αυτόχθονος τυπολογίας, ο ελληνικός μοντερνισμός ακολούθησε μια έμφυτη και αβίαστη ανάπτυξη μέχρι που από τις αρχές της δεκαετίες του '60 είχε πραγματοποιηθεί το ψηλό επίπεδο που του αποδίδουμε σήμερα. Στο κρίσιμο αυτό στάδιο, οι ίδιοι υπεύθυνοι του επιτεύγματος αυτού αρχιτέκτονες, αντιμέτωποι με τους επιταχυνόμενους μετασχηματι-

στικούς ρυθμούς και την ρητορική του «Διεθνούς Στίλ», έρμαιοι στο μέσον μιας ανεξέλεγκτης αστικοπόλης και αβέβαιοι για την έκβασή της – αποστάτησαν. Ανήμποροι πια να διακρίνουν ποιότητα μέσα στο πανταχού παρόν, στη δημιουργία του οποίου είχαν οι ίδιοι συμβάλει, ξανάγραψαν την ιστορία του ελληνικού μοντερνισμού, χαράσσοντας τα ίχνη της ανάπτυξής του, μέσα από σειρές εξαιρετικών κτιρίων, εξαιρετικών σε ποιότητα και σπανιότητα (μουσεία, ιδωτικές κατοικίες κ.λπ.) καθιερώνοντας καθ' οδόν μια σχετικά μωσαϊκή εικόνα της μοντέρνας ελληνικής αρχιτεκτονικής: υπαρξιακές ανεπάρκειες που έχουν εκλείψει από τη σημερινή νεολαία.

Εν τω μεταξύ, οι κτιριακοί τύποι όπως η πολυκατοικία έγιναν οι δομικές μονάδες των σύγχρονων πόλεων και όλοι μαζί διαμορφώνουν μια κατάσταση ταυτόχρονα γενική και διακριτή, άμεσα αναγνωρίσιμη ως ελληνική. Το παράδοξο αυτό αποτελεί τον πυρήνα της συζήτησης που θα ήθελα να αναπτυχθεί μέσα από αυτή την έκθεση. Το μοντέρνο αυτό «ιδίωμα» είναι παντού υποτιμέμενο – πολύ περισσότερο στην Ελλάδα, όπου η έκρηξη της ευμάρειας μετά την δεκαετία του 1970 οδήγησε σε ένα πολιτικό πλαίσιο στο οποίο η αρχιτεκτονική έγινε επισήμως υπο-

πάνω αριστερά: *Governor's island, New York, USA, East River, δεκανής διαγωνισμού ιδεών, Van Alen Institute, 1996-98, αρχ. Π. Χαραλαμπίδου*
πάνω δεξιά: *Κτίριο γραφείων στην Αθήνα, 1996-99, αρχ. Δ. Ηασίας, T. Παπαϊωάννου, φωτ. T. Αμπατζής-Σ. Ράντου*

χείριο των πρωτοβουλιών των εργολάβων – ένα είδος φορμαλιστικού «κραγιόν». Προκειμένου να καταλήξω σε μια επιλογή έργων που θα αντικατόπτριζαν ακριβώς αυτό, ήταν απαραίτητη η υιοθέτηση μιας σειράς κριτηρίων που θα λειτουργούσαν ως φίλτρο, κρατώντας την οπτική γωνία των στόχων μου – με τις αναπόφευκτες παραλείψεις που συνεπάγεται ένα τέτοιο εγχείρημα – και παράλληλα ατενίζοντας το μέλλον στην Ελλάδα με μια νέα αισιοδοξία. Ταυτόχρονα, επιδιώκω να προκαλέσω μια αίσθηση εθνικής αυτοκριτικής, αποκαλύπτοντας τις δυσκολίες που συναντά τη υλοποίηση της καλής αρχιτεκτονικής στα σημερινά πλαίσια. Επομένως, μια κεντρική απόφαση ήταν να μην συμπεριληφθεί στην παρουσίαση αυτή η εδραιωμένη γενιά ενεργών αρχιτεκτόνων, δηλαδή εκείνοι που έχουν ήδη δείξει την κριτική τους στάση απέναντι στο ελληνικό περιβάλλον, είτε αλλάζοντάς το, είτε προσαρμοζόμενοι σε αυτό – μια γενιά που έχει ούτως ή άλλως μονοπαλήσει το ελληνικό περίπτερο σε προηγούμενες διοργανώσεις. Από την άλλη πλευρά, το έργο που παρουσιάζεται σχηματίζει διαφορετική εικόνα.

Από θεματική άποψη η έκθεση χωρίζεται σε τρεις ομάδες: στους αρχιτέκτονες που κυρίως

μετά τα 40 τους χρόνια αρχίζουν να χτίζουν, στους νεότερους που ασχολούνται ως επί το πλείστον με μη πραγματοποιούμενα σχέδια και σε εκείνους που εργάζονται εκτός Ελλάδος, στον διεθνή χώρο. Παρόλα αυτά, λίγοι μπορούν να ενταχθούν αποκλειστικά σε μια κατηγορία, ενώ μερικοί καλύπτουν και τις τρεις: σημείο όχι μόνο των καιρών αλλά και του ποικιλόμορφου ελληνικού δυναμικού. Από τις τρεις ομάδες η πρώτη είναι μια γενιά αρχιτεκτόνων 40-45 ετών που δεν έχουν ακόμη καθιερωθεί και μόλις αρχίζουν να υλοποιούνται τις δυσκολίες που συναντά τη υλοποίηση της καλής αρχιτεκτονικής στα σημερινά πλαίσια. Επομένως, μια κεντρική απόφαση ήταν να μην συμπεριληφθεί στην παρουσίαση αυτή η εδραιωμένη γενιά ενεργών αρχιτεκτόνων, δηλαδή εκείνοι που έχουν ήδη δείξει την κριτική τους στάση απέναντι στο ελληνικό περιβάλλον, είτε αλλάζοντάς το, είτε προσαρμοζόμενοι σε αυτό – μια γενιά που έχει ούτως ή άλλως μονοπαλήσει το ελληνικό περίπτερο σε προηγούμενες διοργανώσεις. Από την άλλη πλευρά, το έργο που παρουσιάζεται σχηματίζει διαφορετική εικόνα.

Από θεματική άποψη η έκθεση χωρίζεται σε τρεις ομάδες: στους αρχιτέκτονες που κυρίως

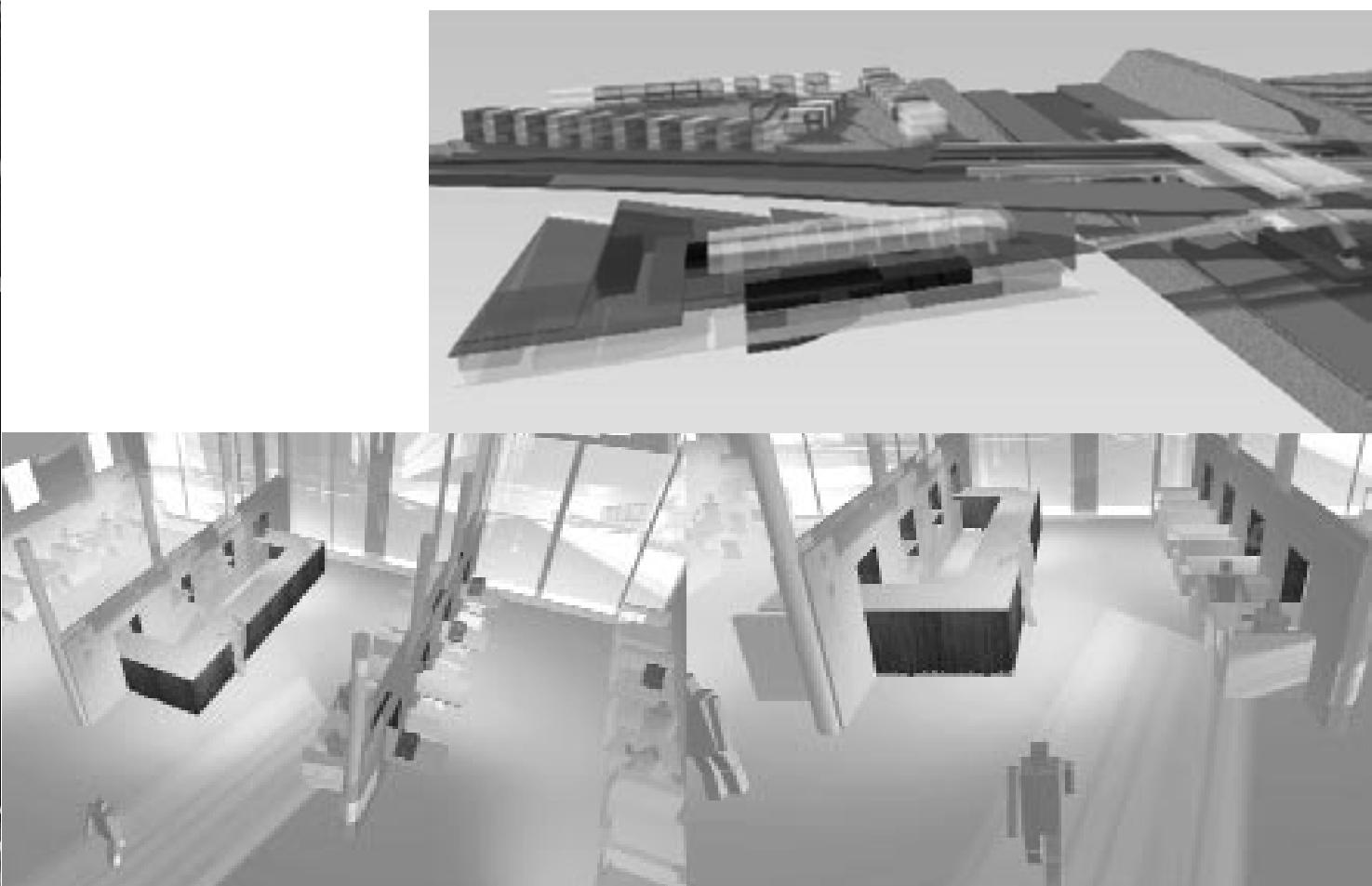

πάνω: Κατοικία με χώρους για ιδιωτική συλλογή τέχνης, Ανάβρυτα, Αθήνα, 1991-96, αρχ. Κ. Διακομίδου, Ν. Χαρίτος, Χρ. Παπούλιας (1η φάση), φωτ. Ε. Αττάλη
μέση: Κατοικία στο Π. Ψυχικό, 1994-99, αρχ. Ζ. Σαμούρκα, φωτ. Α. Σμαραγδής
κάτω: Πύλες της Helexpo, Θεσσαλονίκη, 1996-98, αρχ. Κ. Τσιγαρίδα, Α.Λ. Σκουμπακλής, Ν. Καλογήρου

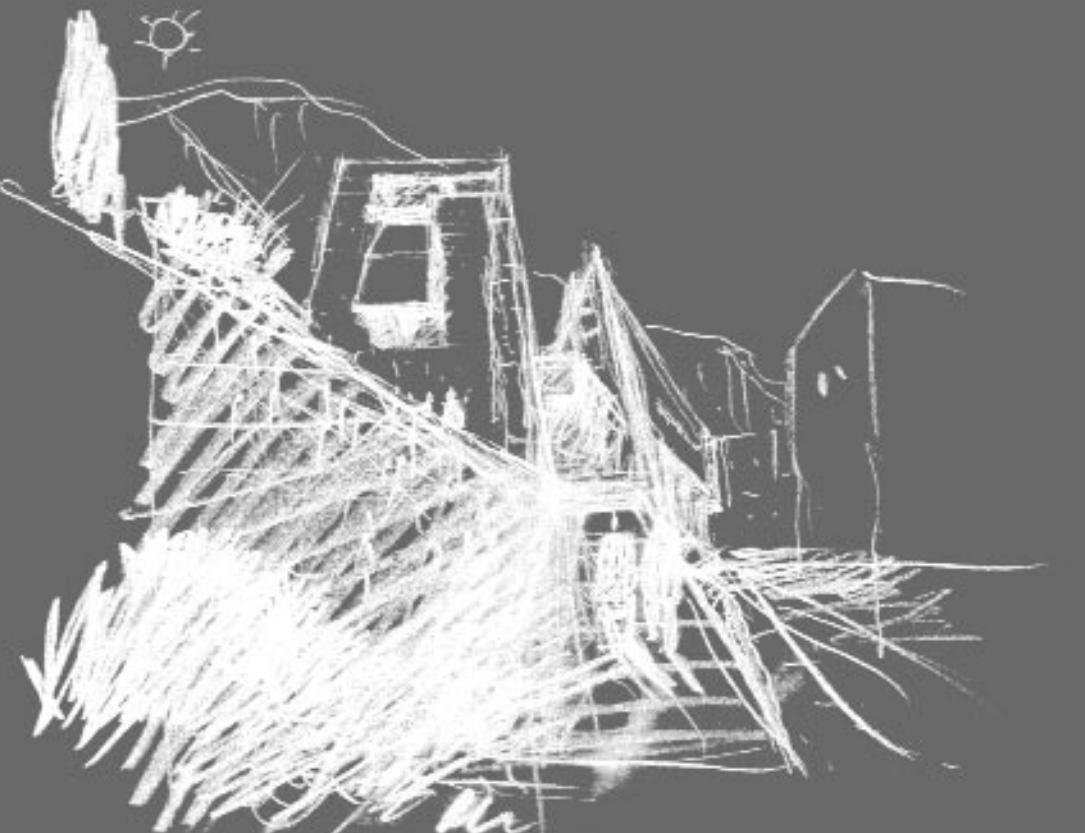
στη διπλανή σελίδα
πάνω: Παραθαλλάσια κατοικία, Μαραθόκαμπος, Σάμος, 1994-98, αρχ. Ν. Κτενάς, φωτ. Ε. Αττάλη
μέση: «Οριζόντιο συμπαγές», συμμετοχή Ευρωπ 5, τοποθεσία Μαρούσι, Αθήνα, Α' βραβείο, 1998-99, αρχ. Σ. Βυζοβίτη, Γ. Μαντία
κάτω: Τέλεσπορτ ντάινερ, Εικονικό ουλικό, αρχ. Α. Αγγελιδάκης

τους εκτός Ελλάδας. Οι αρχιτέκτονες αυτοί διατηρούν επαφή με τους συναδέλφους τους στο εσωτερικό, σε μια προσπάθεια να προκαλέσουν διάλογο μέσα σε ένα κατά τα άλλα εχθρικό κενό. Είναι μια ομάδα που πειραματίζεται ελεύθερα σε ένα απελευθερωμένο περιβάλλον στο εξωτερικό, με το σκεπτικό ότι το ίδιο είναι εφικτό στο εσωτερικό. Ως επιμελήτης, αξιοποιώ την ευκαιρία αυτή για να προβάλω τη δική μου οπτική γωνία σε αυτό το τοπίο των έντονων αντιθέσεων και των μεταλλασσόμενων δυνατοτήτων, εν μέρει για να προκαλέσω την καθιερωμένη μας τάση να κάνουμε προβολή της ιστορίας μας, δηλαδή να βαδίζουμε προς το μέλλον κοιτάζοντας πίσω. Μέσα από αυτή την έκθεση και από την οπτική γωνία του παρόντος, επιδιώκω να ανοίξω ένα παράθυρο προς τις δυνατότητες του μέλλοντος, έχοντας εντοπίσει την ύπαρξη ενός ελληνικού δυναμικού με παγκόσμια εμβέλεια, που θα ευδοκιμήσει αν έχει την κατάλληλη φροντίδα.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ - ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

Αρχιτεκτονικός διαγωνισμός προσχεδίων ανέγερσης Δημαρχιακού Μεγάρου Λιβαδειάς,
το Βραβείο αρχ. Μ. Κατσαρός, Π. Κόντιζα, Κ. Μιχαλοπούλου, Σ. Τσιράκη

ΤΟ ΚΤΙΡΙΟ ΤΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΚΡΗΤΗΣ ΣΤΟ ΡΕΘΥΜΝΟ, Η ΑΛΛΗ ΠΛΕΥΡΑ Ή ΜΙΑ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΕΝΟΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΑΡΙΟΥ ΜΕ ΤΟΥΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΕΣ ΤΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΤΟΥ

Στο τεύχος του Μαΐου/Ιουνίου 2000 του περιοδικού ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΕΣ, στο αφιέρωμα (dossier) για τις Πανεπιστημιακές Βιβλιοθήκες περιλαμβάνεται και ένα άρθρο των αρχιτεκτόνων κ.κ. Αντώνη Νουκάκη και Μπούκης Μπαμπάλου-Νουκάκη, με τίτλο ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΚΡΗΤΗΣ ΣΤΟ ΡΕΘΥΜΝΟ.

Μακριά από κάθε διάθεση για αντιπράθεση και πάρινοντας ως βάση της συζήτησης το γεγονός ότι η Βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Κρήτης στο Ρέθυμνο αποτελεί σημαντικό και αρχιτεκτονικό και βιβλιοθηκονομικό επίτευγμα, πρόθεσή μας είναι να επιχειρήσουμε ένα τύπο διάλογο, φωτίζοντας τις απόψεις που εκτέθηκαν από τους μελετητές μας στο προηγούμενο τεύχος σας από τη δική μας, τη Βιβλιοθηκονομική πλευρά, με την ελπίδα ότι ένας τέτοιος διάλογος θίγει θέματα γενικότερου ενδιαφέροντος. Παραθέτουμε με πλαγιαστά και έντονα στοχεία τις απόψεις των μελετητών και σε όρθια στοιχεία τις δικές μας απαντήσεις.

Οι προτάσεις εκτός από τις γενικές και ειδικές οικοδομικές λεπτομέρειες, περιελάμβαναν σημαντικό αριθμό στοιχείων εξοπλισμού, που αποτελούσαν συνέχεια των οικοδομικών μελών, ήταν απόλυτα προσαρμοσμένα σε αυτά και προσέδιδαν στο κτίριο το χαρακτήρα ενός ολοκληρωμένου αρχιτεκτονικού έργου. Αφορούσαν κυρίως σε μια σειρά αναγνωστηρίων, άλλα προσαρμοσμένα στις εξωτερικές καμπύλες – παρείς του κτιρίου και άλλα που λειτουργούσαν ταυτόχρονα ως στηθαία γύρω από την εσωτερική φωτεινή «χαράδρα».

Από τη μεριά μας είχαμε, βέβαια, εκφράσεις επιφυλάξεις σχετικά με τα προβλήματα που θα δημιουργούσε η φωτεινή «χαράδρα», σε σχέση με την απρόσκοπη κυκλοφορία των χρηστών στους χώρους της Βιβλιοθήκης και την προστασία των βιβλίων από την ενέργεια του ηλιακού φωτός, που μπαίνει πλούσια και πληθωρικά από τις πολυάριθμες τζαμαρίες και τους φεγγίτες της οροφής. Συμφωνούμε όμως ότι ήταν αποχές το γεγονός ότι δεν εντάχθηκαν στις κτιριακές εργασίες τα αναγνωστήρια που είχαν προβλεφθεί από τους μελετητές στις καμπύλες και τις κοιλες επιφάνειες της «χαράδρας». Κατά τη γνώμη μας ήταν

λάθος (πήγα κατασκευάστριας εταιρείας; της τεχνικής υπηρεσίας του Πανεπιστημίου;) που δεν προβλέφθηκε η τελείωση των μερών αυτών του κτιρίου, τα οποία αφέθηκαν να χαίνουν, δίνοντας την εντύπωση μισοτελειωμένου κτιρίου.

Οι διαχειριστές – Διεύθυνση βιβλιοθήκης, επιπροπή διδασκόντων – της τελικής φάσης της ολοκλήρωσης του κτιρίου, δεν μπόρεσαν ίδεν θέλησαν να κατανοήσουν τις ειδικές απαιτήσεις αυτού του κτιρίου και προτίμησαν την προμήθεια κοινών επίπλων που αγωνιούν να «βολευτούν» σε θέσεις όπου άλλα αρμόζουν και άλλα προβλέπονταν από τους μελετητές.

Τρία χρόνια περίπου μετά την αποχώρηση του εργολάβου από το κτίριο ξεκίνησαν οι προετοιμασίες για τη μετακίνηση των Σχολών και της Βιβλιοθήκης και από την πρώτη στιγμή προέκυψε το ερώπτημα τι θα γίνει με τα τελειώματα των ανολοκλήρωτων αρχιτεκτονικών μελών της Βιβλιοθήκης και την επίπλωσή της. Ανάμεσα στις εναλλακτικές προτάσεις που ετέθησαν στο τραπέζι των συζητήσεων ήταν και η πρόταση υλοποίησης της μελέτης εφαρμογής του κ. Νουκάκη. Η πριτανεία όμως θεώρησε ότι μια τετοια λύση θα ήταν στην ουσία απευθείας ανάθεση και δεν θα διασφάλιζε το νομόσιτο και τη διαφάνεια της διαδικασίας. Εκτός των άλλων είναι κατηγορηματική και η ευρωπαϊκή νομοθεσία που απαιτεί απαρεγκλήτως διεθνή διαγωνισμό για δαπάνες που ξεπερνούν τα 42 εκ. Αναγκαστικά, λοιπόν, προκρούθηκε διεθνής τακτικός διαγωνισμός για μελέτη και επίπλωση του κτιρίου της Βιβλιοθήκης. Στο διαγωνισμό αυτό συμμετείχαν και οι μελετητές, αλλά το αποτέλεσμά του δεν τους ευνόησε. Επομένως αυτό που χαρακτηρίζουν ως έλλειψη ικανότητας ή θέλησης να κατανοήσουν οι ειδικές απαιτήσεις του κτιρίου, ήταν κάπι του επιβλήθηκε από τα πράγματα, χωρίς κανένα περιθώριο επιλογής.

Κι εδώ τίθεται ένα σοβαρό και γενικότερης σημασίας ζήτημα. Δεν θα πρέπει κατά τον αρχιτεκτονικό σχεδιασμό να λαμβάνονται σοβαρά υπόψη οι περιορισμοί αυτοί; Μπορούμε να σχεδιάζουμε ως μηχανικοί, αρχιτέκτονες ή βιβλιοθηκόμοι παραβλέποντας το γενικότερο θεσμικό, νομικό και πολιτικό, με την ευρύτερη έννοια του όρου, πλαίσιο, το οποίο γνωρίζουμε ότι είναι αμείλικτο και ανελαστικό; Κατά την άποψή μας ακόμα και οι τρίτες και δυσλειτουργίες στις σχέσεις ανάμεσα στους μελετητές, τους κατασκευαστές, τις επί μέρους υπηρεσίες του ιδρύματος, θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη ήδη από το στάδιο του αρχικού σχεδιασμού.

Η μη ολοκλήρωση του κτιρίου σύμφωνα με τα προβλεπόμενα, τόσο στο εσωτερικό του κτιρίου, όσο και στο άμεσο περιβάλλον του, αποτελεί μια εμφανή αναπτρίδα, που αν και εκ των υστέρων αναγνωρίζεται, είναι πλέον πολύ δύσκολο να θεραπευθεί.

Το τμήμα της κτιριολογικής μελέτης για τον περιβάλλοντα χώρο δεν έχει ακόμα υλοποιηθεί εξ αιτίας της έλλειψης πιστώσεων. Παραδεχθήκαμε ήδη, συμφωνούντες με τους μελετητές μας, ότι για τα αναγνωστήρια στα καμπύλα τημάτα του κτιρίου θα έπρεπε να «ραφτούν» ειδικές κατασκευές. Τίποτα όμως δεν εμποδίζει οι κατασκευές αυτές να πραγματοποιηθούν στο άμεσο ή μεσοπρόθεσμο μέλλον, εφόσον εξασφαλιστούν οι σχετικές πιστώσεις. Με δεδομένο δε το γεγονός ότι όλες οι κατασκευές που έγιναν κατά τη φάση επίπλωσης είναι κινητές και καμία από αυτές δεν επιφέρει αμετάλλητη αλλοίωση στην αρχιτεκτονική γραμμή του κτιρίου, αν και κατανοούμε πην πικρία τους, όμως δεν μπορούμε να συμμεριστούμε το συμπέρασμα των μελετητών μας, ότι η κατάσταση «έιναι πλέον πολύ δύσκολο να θεραπευθεί». Αντίθετα, πιστεύουμε ότι όλα τα «τραύματα» που το ευαίσθητο μάτι τους συλλαμβάνει, είναι αναστρέψιμα.

Αυτό που ενδιαφέρει και πρέπει να τονιστεί μέσα από αυτό το έντυπο, είναι η έλλειψη της αντίληψης, πως τα κτίρια αποτελούν δημιουργικά έργα και ανήκουν ως πνευματικές ιδιοκτησίες στους Αρχιτέκτονες που τα σχεδίαζουν. Πρέπει να αποτελέσει κοινή συνείδηση πως οι Αρχιτέκτονες δεν μπορεί να αποξενώνονται από αυτά κατά το στάδιο υλοποίησής τους και η εξέλιξη τους δεν μπορεί να πραγματοποιείται ερήμην τους.

Δε διεκδικώ εύσημα «αρχιτεκτονικής κουλουράς». Ως βιβλιοθέκαριος σεβόμα το ρόλο του αρχιτέκτονα και παραδέχομαι την αρχιτεκτονική μου άγνωσια, ζητώ όμως με τη σειρά μου απ' αυτόν να σέβεται τις λειτουργικές μου ανάγκες και να κατανοεί τους περιορισμούς που ο δημόσιος τομέας μου επιβάλλει. Για το λόγο αυτό προσπαθώ, παράλληλα με τη φαντασία μου και τα οράματά μου να χρηματοποιώ το κοινό μυαλό που μου 'δωσε ο Θεός. Κι αυτό το κοινό μυαλό μ' έχει διδάξει να προσπαθώ και ν' αγωνίζομαι μέσα στα όρια του εφικτού και του πραγματικού. Αυτό το εφικτό και πραγματικό την ώρα των αποφάσεων για την επίπλωση του νέου κτιρίου, μας έθετε ενώπιον των εξής αμελιτών και απυχώς αδιαπραγμάτευτων προτάσεων – θέσεων:

- η απευθείας ανάθεση της μελέτης για την επίπλωση στο μελετητή του κτιρίου δεν εντάσσεται στις στρατηγικές της διοίκησης του ιδρύματος.
- η διοίκηση του ιδρύματος είναι υποχρεωμένη να κάνει διεθνή διαγωνισμό για την επίπλωση, ο οποίος να περιλαμβάνει και τη σχετική μελέτη.
- τα οικονομικά περιθώρια του διαγωνισμού (120 εκ. για τα πάντα και το ΦΠΑ), έτσι κι αλλιώς δεν επιτρέπουν την υλοποίηση φιλόδοξων σχεδίων.

Προς
Βουλή των Ελλήνων - Γραφείο Πρωθυπουργού
ΥΠΕΧΩΔΕ - Γραφείο Υπουργού
ΥΠΠΟ - Γραφείο Υπουργού
Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας
Κλαδικοί Σύλλογοι Μηχανικών
ΕΜΔΥΔΑΣ
Προτάνεις των ΑΕΙ
Πρόεδροι των Τμημάτων Αρχιτεκτονικής
Ενημερωτικό Δελτίο ΤΕΕ
Περιφερειακά Τμήματα του ΤΕΕ
Σύλλογοι Αρχιτεκτόνων Πανελλαδικά
Δικηγορικός Σύλλογος Αθηνών
Τύπος - ΜΜΕ

Θέμα: Πρόγραμμα σπουδών ΤΕΙ Πατρών: «Ανακαίνιση και αποκατάσταση κτιρίων»

Σχετ.: Το υπ' αριθμ. 68/21.06.2000 έγγραφο της Σχολής Τεχνολογικών Εφαρμογών προς τον Πρόεδρο του ΤΕΙ Πάτρας

Σχετικά με το παραπάνω θέμα, επιθυμούμε να σας γνωρίσουμε πως με την «πρόταση» αυτή επιχειρείται από τα ΤΕΙ Πάτρας η έγκριση νέου προγράμματος και η συνεπακόλουθη έκδοση Π.Δ. από το ΥΠΕΠΘ για το περιεχόμενο σπουδών και τα επαγγελματικά δικαιώματα των αποφοίτων, όπως σχεδιάστηκαν και απορρέουν από το πρόγραμμα αυτό.

Δεν απαιτούνται σχόλια καθώς είναι εκ του περισσού, αφού το πρόβλημα της ανωτατοποίησης των ΤΕΙ απασχολεί πλέον την ελληνική κοινωνία. Αρκεί να αναφέρει κανείς τις προβλέψεις για "...δυνατότητα μελέτης-επίβλεψης νέων κτιριακών έργων -με χρήση κατοικίας- ή οποιαδήποτε χρήση (ειδικά κτίρια) καθώς και τον τίτλο των αποφοίτων ως «Τεχνολόγος Αρχιτέκτων Μηχανικός»(!).

Είναι προφανές ότι, μετά μάλιστα την απόφαση του ΣτΕ για το χρόνο σπουδών των ΤΕΙ, συνεχίζεται η υπονόμευση της αναπτυξιακής πορείας της χώρας, καλλιεργείται κλίμα παράλογων αιτημάτων και διασπέριονται προσδοκίες για ικανοποίηση αλλά κυρίως επιβεβαιώνεται η αδιαφορία έναντι του Συντάγματος με διασυρμό των θεσμών και παράλληλο εμπαιγμό των νέων.

Η υπ' αριθμ. 1958/2000 απόφαση του ΣτΕ, μετά την προσφυγή του ΤΕΕ, ορίζει πως οι σπουδές στα ΤΕΙ δεν μπορούν να υπερβαίνουν τα τρία (3) χρόνια σπουδών. Έκρινε δηλαδή αντισυνταγματικό το ΠΔ 227/95 με το οποίο είχαν αυξηθεί κατά δύο (2) εξάμηνα τα έτη σπουδών. Έκρινε ακόμα πως δεν μπορεί να υπάρξει εξομοίωση ΑΕΙ - ΤΕΙ τη στιγμή που τα ΤΕΙ είναι σχηματισμός ανώτερης επαγγελματικής εκπαίδευσης (που είχαν διαδεχθεί τα ΚΑΤΕΕ).

Παρά ταύτα με την «τροπολογία Αρσένη» ψηφίστηκε ο Ν. 2817/14.3.2000 που ουσιαστικά προωθεί το στόχο της ανωτατοποίησης των ΤΕΙ κατά παράβαση του άρθρου 16 του Συντάγματος, γνωρίζοντας το έωλο του εγχειρήματος.

Σήμερα είμαστε μάρτυρες αυτής της προσπάθειας του ΤΕΙ Πάτρων για παραγωγή «αρχιτεκτόνων», που πρέπει να θέσει όλους τους φορείς της ανώτατης εκπαίδευσης σε συναγερμό. Απαιτούνται μέτρα, παρεμβάσεις, συντονισμός και ενέργειες, ώστε επιτέλους να υπάρξει λογική και σύνεση. Η προσπάθεια για εναρμόνιση με την οδηγία 89/48 δεν

μπορεί να υλοποιηθεί μέσω της εξομοίωσης των ΤΕΙ με τα ΑΕΙ αφού έτσι μεταβάλλεται ο ρόλος και ο στόχος τους κατά παγκόσμια πρωτοτυπία. Επιπλέον κάποιος πρέπει να αποφασίσει για τις ανάγκες της χώρας και τη δομή της τεχνικής πυραμίδας ώστε να ξεφύγουμε από την ανεξέλεγκτη κατάσταση να αποκτώνται τα ίδια επιστημονικά και επαγγελματικά δικαιώματα με δύο τρόπους.

Ο ΣΑΔΑΣ-Πανελλήνια Ένωση Αρχιτεκτόνων καλεί όλους τους φορείς των Μηχανικών και τα ΑΕΙ σε συντονισμένη παρέμβαση ώστε να κατοχυρωθούν τα στοιχειώδη για την ανώτατη εκπαίδευση. Αυτή δε τη στιγμή, τους καλεί να αποκρούσουν αποφασιστικά την επιχειρούμενη κυφορία «αρχιτεκτόνων» από το ΤΕΙ Πάτρας.

Συνημμένα: Σχετικό υλικό

Προς
τους Σύλλογους Αρχιτεκτόνων
Ν. Αχαΐας, Βαρ. Έβρου, Δράμας, Έβρου, Ν. Εύβοιας
Ηρακλείου, Θεσσαλονίκης, Ιωαννίνων, Καβάλας,
Κέρκυρας, Κυκλαδών, Λάρισας, Λασιθίου, Μαγνησίας,
Σερρών, Χανίων

και τα Τμήματα Κορίνθου, Λέσβου, Λευκάδας, Μεσσηνίας,
Ρεθύμνου, Φθιώτιδας, Χίου

Θέμα: Προγραμματισμός Πανελλήνιας Ένωσης
Αρχιτεκτόνων

Αγαπητοί Συνάδελφοι,

Το Διοικητικό Συμβούλιο, με τη συγκρότησή του σε σώμα (στις 07.06.2000) έθεσε ως προτεραιότητα τη συζήτηση και έγκριση ενός πλαισίου δράσης για την επόμενη διετία. Στη συνεδρίασή του στις 05.07.2000 ομόφωνα οριστικοποίησε τις θέσεις του αυτές με στόχο τη διεξοδική συζήτηση επί μέρους θεματικών περιοχών και την ανάληψη πρωτοβουλιών – δράσεων.

Τα Διοικητικά Συμβούλια των Συλλόγων και των Τμημάτων παρακαλούνται να μας γνωστοποιήσουν τις απόψεις τους μέχρι 30 Σεπτεμβρίου, για τον προγραμματισμό της ΠΕΑ και είναι προφανές πως θέματα πανελλαδικού ενδιαφέροντος πρέπει να τίθενται, με σκοπό να συζητούνται στο Δ.Σ.

Τέλος, ειδικά για θέματα λειτουργίας του Συντονιστικού και κυρίως για τη συνεδρίασή του θα σας ενημερώσουμε έγκαιρα μετά από τις απαραίτητες συνεννοήσεις με τους Συλλόγους και τα Τμήματα.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ ΔΡΑΣΗΣ ΤΗΣ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑΣ
ΕΝΩΣΗΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΕΤΙΑ 2000- 2002

1. ΓΕΝΙΚΑ

Η περίοδος που διανύουμε με τα ειδικά χαρακτηριστικά της, είναι περίοδος σημαντικών αλλαγών σε όλους τους τομείς. Η ευρωπαϊκή ενοποίηση, η αλλαγές δομών σε όλα τα επίπεδα, επηρεάζουν θεσμούς αλλά και τα συλλογικά όργανα.

Η αρχιτεκτονική και τα επαγγελματικά της αρχιτεκτόνων έχουν υποστεί στρεβλώσεις κι αναζητούνται επιλύσεις για όλο το

πλέγμα παραγωγής δομημένου περιβάλλοντος σε συνάρτηση με την άσκηση του επαγγέλματος, τα επαγγελματικά δικαιώματα, την εκπαίδευση.

Εγγενή προβλήματα της οργανωμένης υπόστασης του κλάδου σε συνδυασμό με την απομάκρυνση του κύριου όγκου των συναδέλφων από τις συλλογικές διαδικασίες καθιστούν δυσχερή την αποτελεσματικότητά της, αποδεικνύοντας πως πρέπει να αντιμετωπιστούν με νέο πνεύμα τα προβλήματα του κλάδου.

Η έως τώρα λειτουργία του Συλλόγου έχει εδραιώσει την πεποιθηση πως είναι ανοικτός σύλλογος, με ευρεία κοινωνική ευαισθησία, με δημοκρατικές και ανοικτές λειτουργίες, πλην όμως αναποτελεσματικός ως προς τους βασικούς στόχους.

Με τα δεδομένα αυτά, ο προγραμματισμός δράσης της ΠΕΑ, δε μπορεί και δεν πρέπει να συνιστά παράθεση – μηνύμονευση στοχών, αιτημάτων και θέσεων αλλά επιλεκτικά να ορίσει στόχους προς υλοποίηση, με χρονοδιάγραμμα, καθορίζονται και τα μέσα για την εφαρμογή τους.

Το Διοικητικό Συμβούλιο καθορίζει τις παρακάτω προγραμματικές θέσεις με στόχο την πανελλαδική ανασύσταση του κλάδου, το συντονισμό των συλλόγων, την ενεργοποίηση των πολλών για την προώθηση – προβολή των θεμάτων για την αρχιτεκτονική και την αναζωογόνηση του κλάδου. Βασικοί άξονες –προς αυτήν την κατεύθυνση– είναι:

- A. Θέματα οργανωτικής δομής – λειτουργίας του κλάδου
- B. Μεγάλα προβλήματα του κλάδου
- C. Πολιτιστική αναβάθμιση – παρεμβάσεις για την αρχιτεκτονική
- D. Προβολή της αρχιτεκτονικής δημιουργίας – επικοινωνιακή πολιτική

2. ΘΕΜΑΤΑ ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗΣ ΔΟΜΗΣ – ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΟΥ ΚΛΑΔΟΥ

2.1. ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ

Η σημερινή δομή σε συνδυασμό με την ανυπαρξία ουσιαστικής πανελλαδικής συγκρότησης, δημιουργεί δυσχέρειες για τη λειτουργία της ΠΕΑ. Απαιτείται άμεση διερεύνηση και συνεργασία με αντίστοιχες ενώσεις αρχιτεκτόνων ευρωπαϊκών χωρών αλλά και επεξεργασίες που αναφέρονται στο πεδίο του θεσμικού πλαισίου άσκησης του επαγγέλματος, ώστε να οδηγηθούμε σε ένα νέο πλαίσιο για τη δομή-καταστατικό και τη λειτουργία αρχιτεκτονικών συλλόγων και ΠΕΑ.

Το θεσμικό πλαίσιο που διέπει την επαγγελματική οργάνωση των Μηχανικών είναι εν πολλοίσι αναχρονιστικό και παρωχημένο. Απαιτείται ριζική αναθεώρηση στις νέες συνθήκες καθώς πρέπει να ληφθούν υπόψη το κοινοτικό δίκαιο, οι οδηγίες, οι απόψεις του κλάδου και των λοιπών κλάδων των μηχανικών. Το Δ.Σ στα πλαίσια των δυνατοτήτων του θα πρωθήσει επεξεργασίες για συζήτηση και λήψη αποφάσεων από την αντιπροσωπεία.

Άμεσα το Δ.Σ. θα λάβει μέτρα για την ουσιαστική πανελλαδική συνεννόηση και θα αναλάβει πρωτοβουλίες προς μια τέτοια κατεύθυνση. Ο συντονισμός των περιφερειακών συλλόγων με την ενεργοποίηση του συντονιστικού οργάνου Περιφέρειας και η θεσμική λ

θούν στις προτεραιότητες στη δράση της ΠΕΑ.

4. ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗ – ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ

Η αρχιτεκτονική και η προβολή της αρχιτεκτονικής δημιουργίας πρέπει να βρεθούν στο προσκήνιο, με εργαλείο τη λευκή βίβλο για την αρχιτεκτονική και στόχο την αναζήτηση ενός συνεκτικού δομημένου περιβάλλοντος μέσω του συντονισμού της μελετητικής και κατασκευαστικής διαδικασίας. Προς αυτήν την κατεύθυνση πρέπει να γίνουν βασικές επεξεργασίες και δράσεις με βασικές επιδιώξεις:

- Τη διεύρυνση της ποιοτικής αρχιτεκτονικής και τη διάχυση των ιδεών της στην ελληνική κοινωνία.
- Την ώθηση των φορέων του Δημοσίου, του κράτους των ΟΤΑ να αναλάβουν πρωτοβουλίες για την αναζωογόνηση της αρχιτεκτονικής με λήψη συγκεκριμένων μέτρων.
- Τη δημιουργία μιας νέας σχέσης μεταξύ πολιτείας και του κλάδου μέσω της επίτευξης, μιας νέας εθνικής συμφωνίας για την αναζωογόνηση της αρχιτεκτονικής.

Προς αυτήν την κατεύθυνση πρέπει να συζητηθούν με πληρότητα όλα τα θεσμικά προβλήματα που ανάγονται στην πολεοδομία, τη χωροταξία, τη διαχείριση των πόλεων σε συνδυασμό και την επίλυση δομικών προβλημάτων του κλάδου, τα οποία παραμορφώνουν τη σχέση μεταξύ αρχιτεκτονικής και αστικού πολιτισμού.

Με βάση τα παραπάνω:

- Η καθιέρωση ανά διετία του πανελλήνιου Αρχιτεκτονικού Συνεδρίου
- Ο συντονισμός των εκθέσεων αρχιτεκτονικής σε εθνικό επίπεδο
- Η παρουσίαση θεμάτων αρχιτεκτονικής και του έργου των αρχιτεκτόνων στα MME
- Η συγκεκριμένοποίηση δράσεων από το ΥΠΕΧΩΔΕ και το ΥΠΠΟ για εκδηλώσεις – εκθέσεις αρχιτεκτονικής θα αποτελέσουν το πλαίσιο για τη δραστηριότητα του Διοικητικού Συμβουλίου.

Η αναζήτηση εξειδικευμένων δράσεων για την ανάδειξη της αρχιτεκτονικής στην ελληνική πραγματικότητα, με τη συνεργασία όλων των συντελεστών της πρέπει να στοχεύει στη διατύπωση ενός εθνικού προγράμματος για την αρχιτεκτονική με τη συνεργασία των φορέων της και της πολιτείας.

Η συγκρότηση ενός εθνικού αρχιτεκτονικού συμβουλίου, θα δώσει άθηση τόσο για την αναζωογόνηση της αρχιτεκτονικής όσο και για την επίλυση των δομικών – θεσμικών προβλημάτων των αρχιτεκτόνων.

Η θεσμική ρύθμιση του άρθρου 2 του ΓΟΚ θα πρέπει να αξιοποιηθεί προς αυτήν την κατεύθυνση.

5. ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΗΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ – ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Ο τρόπος που λειτουργούν οι πολιτικοί θεσμοί της πολεοδομίας της χωροταξίας αποδεικνύει πως απουσιάζει η αρχιτεκτονική και αναπαράγεται μια μη πολιτιστική και μη αρχιτεκτονική εννόηση των δημοσίων παρεμβάσεων.

Η ενοποιημένη παρουσία – παρέμβαση όλων των φορέων της αρχιτεκτονικής, η ανάπτυξη σχέσεων με τα Τμήματα αρχιτεκτόνων των Πανεπιστημίων και η προώθηση μνημονίων συνεργασίας, η συνεργασία με ενώσεις σε εθνικό και διεθνές επίπεδο πρέπει να αποτελέσουν πεδίο ενασχόλησης της ΠΕΑ.

Η επισήμανση πως απουσιάζει η αρχιτεκτονική από τον έντυπο λόγο, τα MME σε συνδυασμό με το γεγονός πως εμφανίζονται φαινόμενα όπου προβάλλεται ο μέσος όρος, η ελάσσονα προσπάθεια και τέλος το γεγονός πως δε μνημονεύονται οι δημιουργοί των έργων, μας οδηγεί στην άπο-

ψη πως απαιτούνται μέτρα για την προβολή της αρχιτεκτονικής δημιουργίας, της ιστορίας της αρχιτεκτονικής ως ελάχιστο μέτρο για τη βελτίωση των ποιοτικών χαρακτηριστικών που επιδρούν και διαμορφώνουν το περιβάλλον ζώνης – κατοικίας το πολιτιστικό επίπεδο τελικά.

Η Ένωση πρέπει να αναλάβει πρωτοβουλίες προς αυτήν την κατεύθυνση και οφείλει να αναπτύξει σχέσεις και επαφές με τα καθ' ύλην αρμόδια Υπουργεία, με ενώσεις αρχιτεκτόνων, με φορείς, με αρχιτέκτονες που εργάζονται σε κρίσιμους τομείς, με τις Ενώσεις των δημοσιογράφων ώστε θέματα αρχιτεκτονικής, προβολής του έργου των αρχιτεκτόνων, αναστήλωσης του ρόλου της Πανελλήνιας Ένωσης στον τομέα αυτό να βρεθούν στο επίκεντρο των δραστηριοτήτων.

6. ΕΙΔΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

i. Η θεμελίωση βασικής άποψης για την ολυμπιάδα, με βάση τα σημερινά δεδομένα, αλλά και της πολιτιστικής ολυμπιάδας, η επεξεργασία θεμάτων με στόχο την εμπλοκή της αρχιτεκτονικής στις διαδικασίες έργων/μελετών πρέπει να ενταχθούν στον προγραμματισμό της ΠΕΑ μέσω της συγκρότησης ειδικής επιτροπής.

ii. Η αξιοποίηση και η εκπόνηση ενός επιχειρησιακού σχεδίου για τον ξενώνα Στάμου Στούρνα, πρέπει να τεθούν σε άμεση προτεραιότητα καθώς δεν υπάρχει κανένα χρονικό περιθώριο για τη διαιώνιση της σημερινής κατάστασης.

iii. Το Μουσείο της Ακρόπολης πρέπει να τεθεί εκ νέου, όπως σήμερα έχουν διαμορφωθεί οι εξελίξεις καθώς αποτελεί θέμα σημαντικό και χρήζει επαναπροσέγγισης.

iv. Για τους μισθούς και τις εργασιακές σχέσεις το ΔΣ, θα απαιτήσει πρώτα και κύρια από τα μέλη του Συλλόγου και γενικότερα από όσους απασχολούν συναδέλφους, να εφαρμόζουν τη συλλογική σύμβαση εργασίας.

v. Σχετικώς με την ενίσχυση μελετητικών μονάδων, το ΔΣ θα διερευνήσει και θα προτείνει τη δημιουργία συλλογικών γραφείων και μελετητικών κοινοπραξιών, σε συνδυασμό με τη λήψη μέτρων για τον εκσυγχρονισμό – εξοπλισμό των μελετητικών γραφείων με στόχο να υποβοηθήσει τη στήριξη και ενίσχυση τους.

Προς
Ημερήσιο Τύπο
Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης

ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ

Συνάντηση εργασίας πραγματοποιήθηκε την 19 Ιουλίου 2000 στο ΥΠΕΧΩΔΕ, μεταξύ του Διοικητικού Συμβουλίου του ΣΑΔΑΣ-Πανελλήνιας Ένωσης Αρχιτεκτόνων και του Γενικού Γραμματέα του ΥΠΕΧΩΔΕ κ. Ηλία Μπεριάτου.

Εκ μέρους του Δ.Σ. των Αρχιτεκτόνων της χώρας τέθηκαν όλα τα μεγάλα προβλήματα αρμοδιότητας Υπουργείου Χωροταξίας, Περιβάλλοντος και Δημοσίων Έργων.

Συγκεκριμένα ετέθησαν ζητήματα σχετικά με:

– την ενεργοποίηση απαραίτητων ρυθμίσεων για την εφαρμογή του νέου ΓΟΚ την σύσταση και λειτουργία του Ανώτατου Πολεοδομικού Αρχιτεκτονικού Συμβουλίου, την έκδοση εγκυκλίου για την εφαρμογή του και συμφωνήθηκε η σύ-

σταση ενιαίας επιτροπής ώστε από κοινού να αντιμετωπίζονται τα προβλήματα.

– την αναγκαιότητα προώθησης ρυθμίσεων σχετικά με το νέο νομοθετικό πλαίσιο για την μεταφορά Σ.Δ. και περί αρχιτεκτονικών διαγωνισμών.

– την επιτακτική ανάγκη για την αναπροσαρμογή των αμοιβών για τα ιδιωτικά έργα, θέμα που με ένταση ετέθη εκ μέρους του Συλλόγου με τη διαβεβαίωση πως θα αποτελέσει κεντρικό θέμα διεκδίκησης προς την πολιτική ηγεσία του Υπουργείου.

– την αντιμετώπιση προβλημάτων χωροταξικών - πολεοδομικών μελετών.

– την αναγκαιότητα ανάδειξης της αρχιτεκτονικής, την προβολή της αρχιτεκτονικής δημιουργίας, την διοργάνωση εκδηλώσεων για την αρχιτεκτονική και την υποβολή στο Γενικό Γραμματέα εξειδικευμένου πλαισίου για πρώτη φορά στην προβολή της αρχιτεκτονικής στην πρωτοβουλιών.

– την ανάγκη για άμεση αναθεώρηση του θεσμικού πλαισίου άσκησης του επαγγέλματος καθώς εκ μέρους της Πανελλήνιας Ένωσης επέθεμε με σαφήνεια πως οι αρχιτέκτονες της χώρας επ' ουδενί δεν δέχονται την διαιώνιση μιας αφύσικης κατάστασης, μέσα στην οποία ο οποιοσδήποτε ασκεί αρχιτεκτονική. Διατυπώθηκε στον Γεν. Γραμματέα του Υπουργείου η θέση του Συλλόγου πως η ομαλοποίηση των αρμοδιοτήτων των κλάδων, συνιστά την απόλυτη προτεραιότητα για τους αρχιτέκτονες και για την υλοποίηση ενός νέου θεσμικού πλαισίου, το Υπουργείο οφείλει να αναλάβει άμεσες, δεσμευτικές πρωτοβουλίες με χρονικό περιορισμό.

Η συζήτηση εφ' όλης της ύλης ήταν χρήσιμη, ωφέλιμη και σε πολλά ζητήματα υπήρξε σύμπνοια και ταύτιση απόψεων.

Οστόσο για τα μεγάλα προβλήματα του κλάδου και κυρίως για τις αμοιβές ιδιωτικών έργων και το θεσμικό πλαίσιο άσκησης επαγγέλματος το Διοικητικό Συμβούλιο διαβεβαίωσε πως θα επανέλθει με συγκεκριμένοποίηση ενεργειών και δράσεων ζητώντας συνάντηση με τον Υπουργό ΠΕΧΩΔΕ, προκειμένου να διαμορφωθεί δεσμευτικό πλαίσιο με άμεσες ρυθμίσεις προς όφελος της αρχιτεκτονικής, της κοινωνίας, των πολιτών.

Προς
Τον ΔΗΜΟ ΛΑΜΠΕΙΑΣ
270 63 Λαμπεία

Υπόψη: κ. Ι. Γεωργουλόπουλου